

EXHORTACIÓ APOSTÒLICA POSTSINODAL

Ecclesia in Europa

DEL SANT PARE JOAN PAU II

**als bisbes, als preveres i diaques, als consagrats i
consagrades i a tots els fidels laics
sobre Jesucrist, viu en la seva Església
i font d'esperança per a Europa**

INTRODUCCIÓ

Un anunci joiós per a Europa

1. L'Església a Europa ha acompanyat amb sentiments de proximitat als seus bisbes reunits per segona vegada en sínode, mentre estaven dedicats a meditar en Jesucrist viu en la seva Església i font d'esperança per a Europa.

És un tema que també jo, recordant amb els meus germans bisbes les paraules de la primera carta de sant Pere, vull proclamar a tots els cristians d'Europa al començament del tercer mil·lenni. «No heu de témer l'altra gent ni heu de tremolar davant d'ells. Reconegueu en els vostres cors el Crist com a Senyor; estigueu sempre a punt per a donar una resposta a tothom qui us demani raó de la vostra esperança» (1Pe 3,14-15).¹

D'aquesta exhortació se'n va fer ressò constantment el Gran Jubileu de l'any 2000, amb el qual el Sínode, celebrat immediatament abans, va estar en estreta relació, com una porta oberta cap a ell.² El Jubileu ha estat «un cant de lloança

únic i ininterromput a la Trinitat», un autèntic «camí de reconciliació» i un «signe de la genuïna esperança per als qui esguarden Crist i la seva Església».³ En deixar-nos en herència l'alegria de la trobada vivificant amb Crist, que «és el mateix, ahir, avui i pels segles» (cf. He 13,8), ens ha presentat el Senyor Jesús com a fonament únic i indefectible de la veritable esperança.

Un segon sínode per a Europa

2. L'aprofundiment del tema de l'esperança fou des del principi l'objectiu principal de la II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes. Era l'últim de la sèrie de sínodes de caràcter continental celebrats com a preparació per al Gran Jubileu de l'any 2000⁴ i per objectiu analitzar la situació de l'Església a Europa i oferir indicacions per a promoure-hi un nou anunci de l'Evangeli, com vaig subratllar a la convocatòria que vaig fer pública el 23 de juny de 1996, al final de l'Eucaristia celebrada a l'Estadi Olímpic de Berlín.⁵

¹ Cf. II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, Missatge final, 1: *L'Osservatore Romano*, 29 d'octubre de 1999, p. 10.

² Cf. II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, *Instrumentum laboris*, n. 90-91: *L'Osservatore Romano*, 6 d'agost de 1999 - Supl., pàg. 17-18.

³ Butlla *Incarnationis mysterium* (29 de novembre de 1998), 3-4: AAS 91 (1999), 132.133.

⁴ Cf. Carta ap. *Tertio millennio adveniente* (10 de novembre de 1994), 38: AAS 87 (1995), 30.

⁵ Cf. Àngelus, 2: *L'Osservatore Romano*, 5 de juliol de 1996, p. 9.

L'assemblea sinodal no podia deixar de referir-se, avaluar i desenvolupar el que s'havia posat en relleu en el sínode anterior, dedicat a Europa i celebrat l'any 1991, tot just després de la caiguda del mur, sobre el tema «Per a ser testimonis de Crist que ens ha alliberat». Aquella primera assemblea va posar en relleu la urgència i la necessitat de la «nova evangelització», conscient que «Europa, avui, no ha d'apel·lar simplement a la seva herència cristiana anterior; cal recobrar novament la capacitat de decidir sobre el futur d'Europa en un trobament amb la persona i amb el missatge de Jesucrist».⁶

Nou anys més tard, s'ha considerat, amb tota la seva força estimulant, que «l'Església té la tasca urgent d'aportar novament als homes d'Europa l'anunci alliberador de l'Evangeli».⁷ El tema elegit per a la nova assemblea sinodal va reiterar el mateix repte, aquesta vegada des de la perspectiva de l'esperança. Es tractava, doncs, de proclamar aquesta exhortació a l'esperança a una Europa que semblava que l'havia perdut.⁸

L'experiència del Sínode

3. L'assemblea sinodal, celebrada de l'1 al 23 d'octubre de 1999, fou una preciosa oportunitat de trobada, escolta i confrontació: s'hi va aprofundir el coneixement mutu entre bisbes de diverses parts d'Europa i amb el successor de Pere, i tots junts vam poder instruir-nos els uns als altres, sobretot gràcies als testimoniatges d'aquells que han suportat persecucions dures i

⁶ I Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, Declaració final (13 de desembre de 1991), 2: *Ench. Vat.* 13, n. 619.

⁷ *Ibíd.*, 3: l.c., n. 621.

⁸ Cf. II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, *Instrumentum laboris*, n. 3: *L'Osservatore Romano*, 6 d'agost de 1999 - Supl., p. 3.

perllongades a causa de la fe sota els règims totalitaris passats.⁹ Vàrem viure una vegada més moments de comunió en la fe i en la caritat, animats pel desig de realitzar un fratern «intercanvi de dons» i enriquits mútuament amb les diverses experiències de cadascú.¹⁰

De tot això ha sorgit el desig d'acollir la crida que l'Esperit adreça a les esglésies a Europa perquè es comprometin davant dels nous reptes.¹¹ Amb una mirada plena d'amor, els participants en la trobada sinodal han examinat sense objeccions la realitat actual del continent i hi han constatat llums i ombres. S'ha arribat a la convicció clara que la situació està marcada per greus incerteses en el camp cultural, antropològic, ètic i espiritual. Així mateix, s'ha anat afirmant amb nitidesa una voluntat creixent d'aprofundir i interpretar aquesta situació, amb la finalitat de descobrir-hi les tasques que li esperen a l'Església: s'han proposat «orientacions útils perquè el rostre Crist sigui cada vegada més visible mitjançant un anunci més eficaç, corroborat per un testimoniatge coherent».¹²

4. En viure l'experiència sinodal amb discerniment evangèlic, ha madurat cada vegada més la consciència de la unitat que, sense negar les diferències derivades de les vicissituds històriques, aglutina les diverses parts d'Europa. Una unitat que, arrelada en la inspiració cristiana comuna, sap articular les diferents tradicions culturals i requereix

⁹ Cf. Homilia durant la missa de cloenda de la II Assemblea especial del Sínode dels Bisbes (23 d'octubre de 1999), 1: AAS 92 (2000), 177.

¹⁰ Cf. II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, Missatge a tots els fidels i ciutadans europeus, 2: *L'Osservatore Romano*, 29 d'octubre de 1999, p. 10.

¹¹ Cf. Homilia durant la missa de clausura de la II Assemblea Especial del Sínode dels Bisbes, (23 octubre 1999), 4: AAS 92 (2000), 179.

¹² *Ibíd.*

un camí constant de coneixement mutu, tant des del punt de vista social com eclesial, que estigui obert a compartir millor els valors de cadascun d'ells.

En el transcurs del Sínode es va anar percebent progressivament un gran impuls cap a l'esperança. Fins i tot acceptant les anàlisis sobre la complexitat que caracteritza el continent, els pares sinodals es van adonar que potser el que és més crucial, tant a l'est com a l'oest, és la seva necessitat creixent d'esperança que pugui donar sentit a la vida i a la història, i que permeti caminar junts. Totes les reflexions del Sínode es van orientar a donar resposta a aquesta necessitat, partint del misteri de Crist i del misteri trinitari. El Sínode ha presentat novament la figura de Jesús, que viu en la seva Església i és revelador del Déu Amor, que és comunió de les tres Persones divines.

L'Apocalipsi com a icona

5. Amb aquesta exhortació postsinodal, em complau compartir amb l'Església a Europa els fruits d'aquesta II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes. Vull satisfer així el desig que es va manifestar al final de la reunió sinodal, quan els pastors em van lliurar el text de les seves reflexions, amb la petició d'oferir a l'Església pelegrina a Europa un document sobre el mateix tema del Sínode.¹³

«Qui tingui orelles, que escolti què diu l'Esperit a les esglésies» (Ap 2,7). En anunciar a Europa l'Evangeli de l'esperança, prenc com a guia el llibre de l'Apocalipsi, «revelació profètica» que revela a la comunitat creient el sentit amagat i profund dels esdeveniments (cf. Ap 1,1). L'Apocalipsi ens confronta amb una paraula adreçada a les comunitats cristianes perquè sàpiguen interpretar i

viure la seva inserció en la història, amb els seus interrogants i les seves penes, a la llum de la victòria definitiva de l'Anyell immolat i ressuscitat. Alhora, ens trobem davant d'una paraula que compromet a viure abandonant la temptació insistent de construir la ciutat dels homes prescindint de Déu o contra Ell. En efecte, si això arribés a succeir, seria la mateixa convivència humana la que, més tard o més d'hora, experimentaria una derrota irremeiable.

L'Apocalipsi tracta d'encoratjar els creients: més enllà de tota aparença, i encara que no en vegin encara els resultats, la victòria de Crist ja s'ha realitzat i és definitiva. Aquesta és una orientació per afrontar els esdeveniments humans amb una actitud de confiança fonamental, que sorgeix de la fe en el Ressuscitat, present i actiu en la història.

Capítol I

JESUCRIST ÉS LA NOSTRA ESPERANÇA

«No tinguis por. Jo sóc el primer i el darrer. Sóc el qui viu» (Ap 1,17-18)

El Ressuscitat sempre és amb nosaltres

6. A l'època de l'autor de l'Apocalipsi, temps de persecució, tribulació i desconcert per a l'Església (cf. Ap 1,9), en la visió es proclama una paraula d'esperança: «No tinguis por. Jo sóc el primer i el darrer. Sóc el qui viu: era mort, però ara visc pels segles dels segles i tinc les claus de la mort i del seu reialme» (Ap 1,17-18). Ens trobem davant l'Evangeli, «la Bona nova», que és Jesucrist mateix. Ell és el Primer i el Darrer: en Ell comença, té sentit, orientació i compliment tota la història; en Ell i amb Ell, en la seva mort i resurrecció, ja s'ha dit tot. És el qui viu: va morir, però ara viu per sempre. Ell és l'Anyell que està dret al mig, en el tron de Déu (cf. Ap 5,6): ha estat immolat,

¹³ Cf. *Propositio 1*.

perquè ha vessat la seva sang per nosaltres a la creu; està dret, perquè ha tornat per sempre a la vida i ens ha mostrat la omnipotència infinita de l'amor del Pare. Té a la mà dreta set estrelles (cf. Ap 1,16), és a dir, l'Església de Déu perseguida, en lluita contra el mal i contra el pecat, però que també té dret a sentir-se alegre i victoriosa, perquè està en mans d'Aquell que ja ha vençut el mal. Es passeja enmig dels set lampadaris d'or (Ap 2, 1): està present i actua en la seva Església en oració. Ell és també «el qui ve» (cf. Ap 1,4) per mitjà de la missió i l'acció de l'Església al llarg de la història humana; ve al final dels temps, com a segador escatològic, per accomplir totes les coses (cf. Ap 14, 15-16; 22, 20).

I. REPTES I SIGNES D'ESPERANÇA PER A L'ESGLÉSIA A EUROPA

L'enfosquiment de l'esperança

7. Aquesta paraula s'adreça avui també a les esglésies a Europa, afectades sovint per un enfosquiment de l'esperança. En efecte, l'època que estem vivint, amb els seus propis reptes, resulta fins a cert punt desconcertant. Molts homes i dones semblen desorientats, insegurs, sense esperança, i molts cristians estan sumits en aquest estat d'ànim. Hi ha nombrosos signes preocupants que, al principi del tercer mil·lenni, pertorben l'horitzó del continent europeu, el qual «malgrat que té molts signes de fe i testimoniatge, i viu en un clima de convivència sense dubte més lliure i més unida, sent tot el desgast que la història, antiga i recent, ha produït en les fibres més profundes dels seus pobles, engendrant sovint desil·lusió».¹⁴

¹⁴ II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, *Instrumentum laboris*, n. 2: *L'Osservatore Romano*, 6 d'agost de 1999 - Supl., pàg. 2-3.

Entre els molts aspectes indicats en ocasió del Sínode,¹⁵ voldria recordar la pèrdua de la memòria i de l'herència cristianes, unida a una espècie d'agnosticisme pràctic i d'indiferència religiosa, raó per la qual molts europeus fan l'efecte de viure sense base espiritual i com a hereus que han malbaratat el patrimoni que han rebut al llarg de la història. Per això no han de sorprendre massa els intents de donar a Europa una identitat que n'exclou l'herència religiosa i, en particular, la seva arrelada ànima cristiana, fonamentant els drets dels pobles que la conformen sense empeltar-los en el tronc vivificat per la saba del cristianisme.

Al continent europeu no falten certament símbols prestigiosos de la presència cristiana, però aquests, amb l'avanç lent i progressiu del laïcisme, corren el risc de convertir-se en un mer vestigi del passat. Molts ja no aconsegueixen integrar el missatge evangèlic en l'experiència quotidiana; creix la dificultat de viure la pròpia fe en Jesús en un context social i cultural en què el projecte de vida cristià es veu contínuament menystingut i amenaçat; en molts ambients públics és més fàcil declarar-se agnòstic que creient; hom té la impressió que el més obvi és no creure, mentre que creure requereix una legitimació social que no és indiscutible ni es pot donar per descomptada.

8. Aquesta pèrdua de la memòria cristiana va unida a una certa por a afrontar el futur. La imatge de l'esdevenidor que es proposa resulta sovint vaga i incerta. Del futur es té més temor que desig. Ho demostren, entre altres signes preocupants, la buidor interior que tenalla moltes persones i la

¹⁵ Cf. *ibid.*, nn. 12-13.16-19, l.c., pàg. 46; *idem*, *Relatio ante disceptationem*, I: *L'Osservatore Romano*, 8 d'octubre de 1999, pàg. 19-20; *idem*, *Relatio post disceptationem*, II, A: *L'Osservatore Romano*, 11-12 d'octubre de 1999, p. 10.

pèrdua del sentit de la vida. Com a manifestacions i fruits d'aquesta angoixa existencial, es poden esmentar, en particular, el descens dramàtic de la natalitat, la disminució de les vocacions al sacerdoci i a la vida consagrada, la resistència i àdhuc el rebuig a prendre decisions definitives de vida fins i tot en el matrimoni.

S'està produint una fragmentació difusa de l'existència; preval una sensació de solitud; es multipliquen les divisions i les contraposicions. Entre altres símptomes d'aquest estat de coses, la situació europea actual experimenta el greu fenomen de les crisis familiars i la deterioració del concepte mateix de família, la persistència i els rebrots de conflictes ètnics, el ressorgiment d'algunes actituds racistes, les mateixes tensions interreligioses, l'egocentrisme que tanca en si mateixos les persones i els grups, el creixement d'una indiferència ètica general i una recerca obsessiva dels propis interessos i privilegis. Per a molts, la globalització que s'està produint, en comptes de dur a una unitat més gran del gènere humà, amenaça de seguir una lògica que margina els més febles i fa créixer el nombre dels pobres de la terra.

Juntament amb la difusió de l'individualisme, es nota un decaïment creixent de la solidaritat interpersonal: mentre les institucions assistencials fan un treball benemèrit, s'observa una falta del sentit de solidaritat, de manera que moltes persones, encara que no estiguin mancades de les coses materials necessàries, se senten més soles, abandonades a la seva sort, sense llaços de suport afectiu.

9. A l'arrel de la pèrdua de l'esperança hi ha l'intent de fer prevaler una antropologia sense Déu i sense Crist. Aquesta forma de pensar ha dut a considerar l'home com «el centre absolut de la realitat, fent-li ocupar falsament el

lloc de Déu i oblidant que no és l'home el qui fa Déu, sinó que és Déu el qui fa l'home. L'oblit de Déu porta a l'abandó de l'home» i, per tant, «no és estrany que en aquest context s'hagi obert un camp amplíssim per al lliure desenvolupament del nihilisme en la filosofia; del relativisme en la gnoseologia i en la moral, i del pragmatisme i fins de l'hedonisme cínic en la configuració de l'existència diària». ¹⁶ La cultura europea fa l'efecte de ser una apostasia silenciosa per part de l'home autosuficient que viu com si Déu no existís.

En aquesta perspectiva sorgeixen els intents, que últimament s'han repetit, de presentar la cultura europea prescindint de l'aportació del cristianisme, que n'ha marcat el desenvolupament històric i la difusió universal. Assistim al naixement d'una nova cultura, influïda en gran part pels mitjans de comunicació social, amb característiques i continguts que sovint contrasten amb l'Evangeli i amb la dignitat de la persona humana. D'aquesta cultura, també en forma part un agnosticisme religiós cada vegada més difús, vinculat a un relativisme moral i jurídic més profund, que s'arrela en la pèrdua de la veritat de l'home com a fonament dels drets inalienables. Els signes de la falta d'esperança es manifesten a vegades en les formes preocupants del que es pot anomenar una «cultura de mort». ¹⁷

La nostàlgia inesborrable de l'esperança

10. Però, com han subratllat els pares sinodals, «l'home no pot viure sense esperança: la seva vida, condemnada a la insignificança, resultaria insuportable». ¹⁸

¹⁶ II Assemblea especial per a Europa del Sinode dels Bisbes, *Relatio ante disceptationem*, I, 1, 2: *L'Osservatore Romano*, 8 d'octubre de 1999, p. 19.

¹⁷ Cf. *Propositio* 5.

¹⁸ II Assemblea especial per a Europa del Sinode dels Bisbes, Missatge final, 1: *L'Osservatore Romano*, 29 d'octubre de 1999, p. 10.

Sovint, qui té necessitat d'esperança pensa poder sadollar-la amb realitats efímeres i fràgils. D'aquesta manera l'esperança, reduïda a l'àmbit intramundà tancat a la transcendència, es contenta, per exemple, amb el paradís promès per la ciència i la tècnica, amb les diverses formes de messianisme, amb la felicitat de tipus hedonista, aconseguida amb el consumisme o aquella il·lusòria i artificial de les substàncies estupefaents, amb certes modalitats del mil·lenarisme, amb l'atractiu de les filosofies orientals, amb la recerca de formes esotèriques d'espiritualitat o amb els diferents corrents del *New Age*.¹⁹

No obstant això, tot això resulta ser summament il·lusori i incapaç de satisfer la set de felicitat que el cor de l'home continua sentint a dintre. D'aquesta manera, romanen i s'aguditzen els signes preocupants de la falta d'esperança, que a vegades es manifesta també en formes d'agressivitat i de violència.²⁰

Signes d'esperança

11. Cap ésser humà no pot viure sense perspectives de futur. Molt menys l'Església, que viu de l'esperança del Regne que ve i que ja és present en aquest món. Seria injust no reconèixer els signes de la influència de l'Evangeli de Crist en la vida de la societat. Els pares sinodals els han especificat i subratllat.

Entre aquests signes, cal esmentar la recuperació de la llibertat de l'Església a l'Europa de l'Est, amb les noves possibilitats d'activitat pastoral que s'han obert per a ella; el fet que l'Església es centri en la seva missió espiritual i en el compromís de viure la primacia de

l'evangelització fins i tot en les seves relacions amb la realitat social i política; la conscienciació creixent de la pròpia missió dels batejats, amb la varietat i la complementarietat dels seus dons i tasques; la presència més gran de la dona en les estructures i en els diversos àmbits de la comunitat cristiana.

Una comunitat de pobles

12. Si es considera Europa com a comunitat civil, no li manquen signes d'esperança: en aquests, fins i tot entre les contradiccions de la història, podem percebre amb una mirada de fe la presència de l'Esperit de Déu, que renova la faç de la terra. Els pares sinodals els han descrit així al final dels seus treballs: «Comprovem amb alegria la creixent obertura recíproca dels pobles, la reconciliació entre nacions que durant molt temps havien estat hostils i enemigues, l'ampliació progressiva del procés unitari als països de l'Est d'Europa. S'hi estan portant a terme tota mena de reconeixements, col·laboracions i intercanvis, de manera que gradualment s'està creant una cultura, més encara, una consciència europea, que esperem que pugui suscitar, especialment entre els joves, un sentiment de fraternitat i la voluntat de participar-hi. Valorem com a positiu el fet que tot aquest procés es realitza seguint uns mètodes democràtics, de manera pacífica i amb un esperit de llibertat que respecta i valora les diversitats legítimes, i alhora suscita i sosté el procés d'unificació d'Europa. Acol·lim amb satisfacció l'esforç que s'ha fet per concretar les condicions i les modalitats del respecte dels drets humans. Finalment, en el context de la legítima i necessària unitat econòmica i política d'Europa, mentre registrem els signes de l'esperança que ofereix la consideració que es dóna al dret i a la qualitat de la vida, desitgem vivament que, amb fidelitat creativa a la tradició

¹⁹ Cf. *Propositio 5*; Consell Pontifici de la Cultura i Consell Pontifici per al Diàleg Interreligiós, "Crist, portador de l'aigua viva. Una reflexió cristiana sobre el *New Age*", Ciutat del Vaticà, 2003.

²⁰ Cf. *Propositio 5*.

humanista i cristiana del nostre continent, s'hi garanteixi la supremacia dels valors ètics i espirituals».²¹

Els màrtirs i els testimonis de la fe

13. Però vull cridar especialment l'atenció sobre alguns signes que han sorgit concretament en l'àmbit eclesial. Abans que res, juntament amb els pares sinodals, vull proposar a tothom, perquè mai no s'oblidi, el gran signe d'esperança que constitueixen els nombrosos testimonis de la fe cristiana que hi ha hagut al darrer segle, tant a l'est com a l'oest. Ells han sabut viure l'Evangeli en situacions d'hostilitat i de persecució, sovint fins arribar al testimoniatge suprem de la sang.

Aquests testimonis, especialment els qui han afrontat el martiri, són un signe eloqüent i grandios que hem de contemplar i imitar. Ells mostren la vitalitat de l'Església, són per a ella i la humanitat com una llum, perquè han fet resplendir en les tenebres la llum de Crist; en pertànyer a diverses confessions cristianes, brillen també com a signe d'esperança per al camí ecumènic, per la certesa que la seva sang és «també limfa d'unitat per a l'Església».²²

Més radicalment encara, demostren que el martiri és l'encarnació suprema de l'Evangeli de l'esperança. «En efecte, els màrtirs anuncien aquest Evangeli i el testimonien amb la seva vida fins a l'efusió de la seva sang, perquè estan segurs de no poder viure sense Crist i estan disposats a morir per Ell, convençuts que Jesús és Déu i Salvador de l'home i que, per tant, només en Ell troba l'home la plenitud veritable de la

vida. D'aquesta manera, segons l'exhortació de l'apòstol Pere, es mostren preparats per donar raó de la seva esperança (cf. 1 Pe 3,15). A més, els màrtirs celebren l'«Evangeli de l'esperança», perquè l'oferiment de la seva vida és la manifestació més radical i més gran del sacrifici viu, sant i agradable a Déu, que constitueix el veritable culte espiritual (cf. Rm 12,1), origen, ànima i cim de tota celebració cristiana.

Ells, en fi, serveixen l'«Evangeli de l'esperança», perquè amb el seu martiri expressen de manera suprema l'amor i el servei a l'home, quan demostren que l'obediència a la llei evangèlica genera una vida moral i una convivència social que honora i promou la dignitat i la llibertat de cada persona».²³

La santedat de molts

14. La santedat de tants homes i dones del nostre temps és fruit de la conversió que ha obrat l'Evangeli. I no tan sols la dels qui han estat proclamats oficialment així per l'Església, sinó també la d'aquells que, amb senzillesa i en l'existència quotidiana, han donat testimoniatge de la seva fidelitat a Crist.

Com no hem de pensar en els innumbrables fills de l'Església que, al llarg de la història del continent europeu, han viscut una santedat generosa i autèntica de forma oculta en la vida familiar, professional i social? «Tots ells, com “pedres vives”, unides a Crist “pedra angular”, han construït Europa com a edifici espiritual i moral, n'hi han deixat per a la posteritat l'herència més preciosa. El Jesucrist Senyor nostre ho havia promès: “Qui creu en mi, també farà les obres que jo faig, i encara en farà

²¹ II Assemblea especial per a Europa del Sinode dels Bisbes, Missatge final, 6: *L'Osservatore Romano*, ed. setmanal en llengua espanyola, 29 octubre 1999, p. 11.

²² Àngelus (25 d'agost de 1996), 2: *L'Osservatore Romano*, 30 d'agost de 1996, p. 1; cf. *Propositio* 9.

²³ II Assemblea especial per a Europa del Sinode dels Bisbes, *Instrumentum laboris*, n. 88: *L'Osservatore Romano*, 6 d'agost de 1999 - Supl., p. 17.

de més grans, perquè jo me'n vaig al Pare" (Jn 14, 12). Els sants són la prova viva del compliment d'aquesta promesa, i ens animen a creure que això també és possible en els moments més difícils de la història».²⁴

La parròquia i els moviments eclesials

15. L'Evangelí continua donant els seus fruits en les comunitats parroquials, en les persones consagrades, en les associacions de laics, en els grups d'oració i apostolat, en moltes comunitats juvenils, com també mitjançant la presència i la difusió de nous moviments i realitats eclesials. En efecte, el mateix Esperit sap suscitar en cadascun d'ells un lliurament renovat a l'Evangelí, una disponibilitat generosa al servei, una vida cristiana caracteritzada pel radicalisme evangèlic i l'impuls missioner.

Encara avui a Europa, tant als països postcomunistes com a occident, la parròquia, si bé necessita una renovació constant,²⁵ continua conservant i exercint la seva missió indispensable i de gran actualitat en l'àmbit pastoral i eclesial. És capaç d'oferir als fidels un espai per a l'exercici efectiu de la vida cristiana i és també lloc d'autèntica humanització i socialització, tant en un context de dispersió i anonimat, propi de les grans ciutats modernes, com en zones rurals amb escassa població.²⁶

16. Al mateix temps que expresso, juntament amb els pares sinodals, la meva gran estima per la presència i l'acció de moltes associacions i organitzacions apostòliques i, en

²⁴ Homília durant la missa de cloenda de la II Assemblea especial del Sínode dels Bisbes (23 d'octubre de 1999), 4: AAS 92 (2000), 179.

²⁵ Cf. Exhort. ap. postsinodal *Christifideles laici* (30 de desembre de 1988), 26: AAS 81 (1989), 439.

²⁶ Cf. *Propositio* 21.

particular, de l'Acció Catòlica, vull destacar la contribució específica que, en comunió amb les altres realitats eclesials i mai de manera aïllada, poden oferir els nous moviments i les noves comunitats eclesials. En efecte, aquests últims «ajuden els cristians a viure més radicalment segons l'Evangelí; són bressol de diverses vocacions i generen noves formes de consagració; promouen sobretot la vocació dels laics i fan que aquesta es manifesti en els diversos àmbits de la vida; afavoreixen la santedat del poble; poden ser anunci i exhortació per a aquells que altrament no es trobarien amb l'Església; sovint ajuden a traçar el camí ecumènic i obren vies per al diàleg interreligiós; són un antídoto contra la difusió de les sectes; són una gran ajuda per difondre vivacitat i alegria en l'Església».²⁷

El camí ecumènic

17. Donem gràcies a Déu pel notable i encoratjador signe d'esperança que són els progressos que s'han aconseguit en el camí ecumènic seguint les directrius de la veritat, la caritat i la reconciliació.

És un dels grans dons de l'Esperit Sant en un continent com l'uropeu, on van sorgir les greus divisions entre els cristians al segon mil·lenni i que encara en pateix molt les conseqüències.

Recordo amb emoció alguns moments molt intensos que vaig experimentar durant els treballs sinodals, així com la convicció unànime, expressada també pels delegats fraterns, que aquest camí – malgrat els problemes encara pendents i els nous que van sorgint – no s'ha d'interrompre, sinó que ha de continuar amb ardor renovat, amb més profunda determinació i amb la disponibilitat humil de tots al perdó recíproc. Em complau fer meves algunes expressions

²⁷ *Ibid.*

dels pares sinodals, ja que «el progrés en el diàleg ecumènic, que té el fonament més profund en el Verb mateix de Déu, representa un signe de gran esperança per a l'Església d'avui. En efecte, el creixement de la unitat entre els cristians ens enriqueix mútuament a tots».²⁸ Cal «fixar-se amb alegria en els progressos assolits fins ara en el diàleg, ja sigui amb els germans de les esglésies ortodoxes, ja sigui amb els de les comunitats eclesials procedents de la Reforma, i reconèixer-hi un signe de l'acció de l'Esperit, per la qual s'ha de lloar i donar gràcies a Déu».²⁹

II. TORNAR A CRIST, FONT DE TOTA ESPERANÇA

Confessar la nostra fe

18. A l'Assemblea sinodal s'ha consolidat la certesa, clara i apassionada, que l'Església ha d'oferir a Europa el bé més preciós i que ningú més li pot donar: la fe en Jesucrist, font de l'esperança que no defrauda,³⁰ do que és a l'origen de la unitat espiritual i cultural dels pobles europeus, i que encara avui i en el futur pot ser una aportació essencial al seu desenvolupament i integració. Sí, després de vint segles, l'Església es presenta a l'inici del tercer mil·lenni amb el mateix anunci de sempre, que és el seu únic tresor: Jesucrist és el Senyor; la salvació no es troba en ningú més que en Ell (cf. Ac 4,12). La font de l'esperança per a Europa i per al món sencer és Crist, i «l'Església és el canal a través del qual passa i es difon l'ona de gràcia que flueix del Cor traspassat del Redemptor».³¹ Sobre la base d'aquesta confessió de fe brolla del nostre cor i dels nostres llavis

²⁸ *Propositio* 9.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ Cf. *Propositio* 4, 1.

³¹ Homilia durant la missa de cloenda de la II Assemblea especial del Sínode dels Bisbes (23 d'octubre de 1999), 2: AAS 92 (2000), 178.

«una alegre confessió d'esperança: Tu, Senyor, ressuscitat i viu, ets l'esperança sempre nova de l'Església i de la humanitat; tu ets l'única i la veritable esperança de l'home i de la història; tu ets entre nosaltres "l'esperança de la glòria" (Col 1,27) ja en aquesta vida i també més enllà de la mort! En tu i amb tu podem arribar a la veritat, la nostra existència té un sentit, la comunió és possible, la diversitat pot es transformar en riquesa, la força del Regne ja està actuant en la història i contribueix a l'edificació de la ciutat de l'home, la caritat dóna valor perenne als esforços de la humanitat, el dolor es pot fer salvífic, la vida vencerà la mort i tot el que ha estat creat participarà de la glòria dels fills de Déu».³²

Jesucrist, la nostra esperança

19. Jesucrist, el Verb etern de Déu que està en el si del Pare des de sempre (cf. Jn 1,18), és la nostra esperança perquè ens ha estimat fins al punt d'assumir en tot la nostra naturalesa humana, excepte el pecat, participant de la nostra vida per a salvar-nos. La confessió d'aquesta veritat està en el cor mateix de la nostra fe. La pèrdua de la veritat sobre Jesucrist, o la seva incomprensió, impedeixen aprofundir el misteri mateix de l'amor de Déu i de la comunió trinitària.³³

Jesucrist és la nostra esperança perquè revela el misteri de la Trinitat. Aquest és el centre de la fe cristiana, que encara pot oferir una gran aportació, com ho ha fet fins ara, a l'edificació d'estructures que, inspirant-se en els grans valors evangèlics o confrontant-se amb ells, promoguin la vida, la història i la cultura dels diversos pobles del continent.

³² II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, Missatge final, 2: *L'Osservatore Romano*, 29 d'octubre de 1999, p. 10.

³³ Cf. *Propositio* 4, 2.

Són moltes les arrels que han contribuït amb la seva saba al reconeixement del valor de la persona i la seva dignitat inalienable, del caràcter sagrat de la vida humana i el paper central de la família, de la importància de l'educació i la llibertat d'opinió, de paraula, de religió, com també a la tutela legal dels individus i els grups, a la promoció de la solidaritat i el bé comú, al reconeixement de la dignitat del treball. Aquestes arrels han afavorit que el poder polític estigui subjecte a la llei i al respecte dels drets de la persona i dels pobles. En aquest sentit cal recordar l'esperit de la Grècia antiga i de la romanitat, les aportacions dels pobles cèltics, germànics, eslaus i ugrofinesos, de la cultura hebrea i del món islàmic. Tanmateix, cal reconèixer que aquestes influències han trobat històricament, en la tradició judeocristiana, una força capaç d'harmonitzar-les, consolidar-les i promoure-les. Es tracta d'un fet que no es pot ignorar; ben al contrari, en el procés de construcció de la «casa comuna europea», s'ha de reconèixer que aquest edifici ha de bastir-se també sobre valors que troben en la tradició cristiana la seva manifestació plena. Tenir en compte això beneficia a tots.

L'Església «no té cap títol per expressar preferències per una solució institucional o constitucional» d'Europa o per una altra i, per tant, vol respectar l'autonomia legítima de l'ordre civil.³⁴ Tanmateix, té la missió d'avivar en els cristians d'Europa la fe en la Trinitat, sabent que aquesta fe és precursora d'autèntica esperança per al continent.

Molts dels grans paradigmes de referència indicats abans, que són la base de la civilització europea, s'arrelen en darrera instància en la fe trinitària. Aquesta té un potencial espiritual, cultural i ètic extraordinari, capaç, entre

³⁴ Cf. Carta enc. *Centesimus annus* (1 de maig de 1991), 47: AAS 83 (1991), 852.

altres coses, d'il·luminar algunes grans qüestions que avui es debaten a Europa, com ara la disgregació social i la pèrdua d'una referència que doni sentit a la vida i a la història. D'aquí es desprèn la necessitat d'una renovada meditació teològica, espiritual i pastoral sobre el misteri trinitari.³⁵

20. Les esglésies particulars a Europa no són meres entitats o organitzacions privades. De fet, actuen amb una dimensió institucional específica ha de ser valorada jurídicament, des del respecte ple del just ordenament civil. En reflexionar sobre elles mateixes, les comunitats cristianes s'han de reconèixer com un do amb el qual Déu enriqueix els pobles que viuen a Europa. Aquest és l'anunci joïós que han de dur a totes les persones. Aprofundint la seva pròpia dimensió missionera, han de donar constantment testimoni que Jesucrist «és l'únic mitjancer i portador de salvació a tota la humanitat: només en Ell la humanitat, la història i el cosmos troben definitivament el seu sentit positiu i es realitzen totalment; Ell té en si mateix, en els seus fets i en la seva persona, les raons definitives de la salvació; no tan sols és un mitjancer de salvació, sinó la font mateixa de la salvació».³⁶

Així doncs, en el context del pluralisme ètic i religiós actual que caracteritza cada vegada més Europa, cal confessar i proposar la veritat de Crist com a únic Mitjancer entre Déu i els homes i únic Redemptor del món. Per tant –com vaig fer al final de l'assemblea sinodal–, amb tota l'Església, convido els meus germans i germanes en la fe a obrir-se constantment amb confiança a Crist i a deixar-se renovar per Ell, anunciant amb

³⁵ Cf. *Propositio* 4, 1.

³⁶ II Assemblea especial per a Europa del Sinode dels Bisbes, *Instrumentum laboris*, n. 30: *L'Osservatore Romano*, 6 d'agost de 1999 - Supl., p. 8.

el vigor de la pau i l'amor, a totes les persones de bona voluntat, que qui troba el Senyor coneix la Veritat, descobreix la Vida i reconeix el Camí que condueix a ella (cf. Jn 14,6; Sl 16[15],11). Pel tenor de vida i el testimoniatge de la paraula dels cristians, els habitants d'Europa podran descobrir que Crist és el futur de l'home. En efecte, en la fe de l'Església «sota el cel, Déu no ha donat als homes cap altre nom que pugui salvar-nos» (Ac 4,12).³⁷

21. Per als creients, Jesucrist és l'esperança de tota persona perquè dona la vida eterna. Ell és «la Paraula de vida» (1Jn 1,1), que ha vingut al món perquè els homes «tinguin la vida i en tinguin a desdir» (Jn 10,10). Així ens ensenya que el veritable sentit de la vida de l'home no queda tancat en l'horitzó mundà, sinó que s'obre a l'eternitat. La missió de cada església particular a Europa és tenir en compte la set veritable de tota persona i la necessitat de valors autèntics que animin els pobles del continent. Ha de proposar amb renovada energia la novetat que l'anima. Es tracta d'emprendre una articulada acció cultural i missionera, ensenyant amb obres i amb arguments convincents que la nova Europa necessita descobrir les seves arrels últimes. En aquest context, els qui s'inspiren en els valors evangèlics han de fer un paper essencial, relacionat amb el fonament sòlid sobre el qual s'ha d'edificar una convivència més humana i més pacífica, respectuosa de tots i de cadascú.

Cal que les esglésies particulars a Europa sàpiguen retornar a l'esperança la seva dimensió escatològica originària.³⁸ En efecte, la veritable esperança cristiana és

³⁷ Cf. Homilia durant la missa de cloenda de la II Assemblea especial del Sínode dels Bisbes (23 d'octubre de 1999), 3: AAS 92 (2000), 178; Congregació per a la Doctrina de la Fe, Decl. *Dominus Iesus* (6 d'agost de 2000), 13: AAS 92 (2000), 754.

³⁸ Cf. *Propositio* 5.

teològica i escatològica, fonamentada en el Ressuscitat, que vindrà de nou com a Redemptor i Jutge, i que ens crida a la resurrecció i al premi etern.

Jesucrist, viu en l'Església

22. Esguardant Crist, els pobles europeus podran trobar l'única esperança que pot donar plenitud de sentit a la vida. També avui el poden trobar, perquè Jesús és present, viu i actua en la seva Església: Ell està en l'Església i l'Església està en Ell (cf. Jn 15,1 i seg.; Ga 3,28; Ef 4,15-16; Ac 9,5). En ella, pel do de l'Esperit Sant, la seva obra salvadora continua sense parar.³⁹

Amb els ulls de la fe podem veure l'acció misteriosa de Jesús en els diversos signes que ens ha deixat. És present, abans que res, a la Sagrada Escriptura, que parla d'Ell en totes les seves pàgines (cf. Lc 24,27 i 44-47). Però, d'una manera veritablement única, és present en les espècies eucarístiques. Aquesta «presència es diu "real", no per exclusió, com si les altres no fossin "reals", sinó per antonomàsia, ja que és substancial, perquè per ella certament es fa present Crist, Déu i home, sencer i íntegre».⁴⁰ En efecte, en l'Eucaristia «es conté veritablement, realment i substancialment, el Cos i la Sang, juntament amb l'ànima i la divinitat de nostre Senyor Jesucrist i, per tant, Crist sencer».⁴¹ «Veritablement l'Eucaristia és *mysterium fidei*, misteri que supera el nostre pensament i pot ser acollit només en la

³⁹ Carta. enc. *Dominum et vivificantem* (18 de maig de 1986), 7: AAS 78 (1986), 816; Congregació per a la Doctrina de la Fe, Decl. *Dominus Iesus* (6 d'agost de 2000), 16: AAS 92 (2000), 756-757.

⁴⁰ Pau VI, Carta enc. *Mysterium fidei* (3 de setembre de 1965): AAS 57 (1965) 762-763. Cf. S. Congregació de ritus, Instr. *Eucharisticum mysterium* (25 de maig de 1967), 9: AAS 59 (1967) 547; *Catecisme de l'Església Catòlica*, 1374.

⁴¹ Concili Ecum. Tridentí, Decr. *De SS. Eucharistia*, ca. 1: DS, 1651; cf. cap. 3: DS, 1641.

fe». ⁴² També és real la presència de Jesús en les altres accions litúrgiques que l'Església celebra en nom seu. Així succeeix en els sagraments, accions de Crist que Ell realitza per mitjà dels homes. ⁴³

Jesús és veritablement present també en el món d'altres maneres, especialment en els seus deixebles que, fidels al doble manament de la caritat, adoren Déu en esperit i en veritat (cf. Jn 4,24), i testimonien amb la vida l'amor fratern que els distingeix com a seguidors del Senyor (cf. Mt 25,31-46; Jn 13,35; 15,1-17). ⁴⁴

Capítol II

L'EVANGELI DE L'ESPERANÇA CONFIA T A L'ESGLÉSIA DEL NOU MIL·LENNI

«Estigues en vetlla i enforteix tot allò que encara viu, abans no es mori.» (Ap 3,2)

I. EL SENYOR CRIDA A LA CONVERSIÓ

Jesús s'adreça a les nostres esglésies

23. «Això diu el qui té a la mà dreta les set estrelles i es passeja enmig dels set lampadaris d'or [...], el primer i el darrer, el qui era mort però ha tornat a la vida [...], el Fill de Déu.» (Ap 2,1.8.18). Jesús mateix és qui parla a la seva Església. El seu missatge s'adreça a cadascuna de les

⁴² Carta enc. *Ecclesia de Eucharistia* (17 d'abril de 2003), 15; *L'Osservatore Romano*, 18 d'abril de 2003, p. 9.

⁴³ Cf. Sant Agustí, "In Ioannis Evangelium", *Tractatus VI*, cap. I, n. 7: PL 35,1428; sant Joan Crisòstom, *Sobre la traïció de Judas*, 1, 6: PG 49, 380C.

⁴⁴ Cf. Conc. ecum. Vat. II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, sobre la sagrada litúrgia, 7; Const. dogm. *Lumen gentium*, sobre l'Església, 50; Pau VI, Carta enc. *Mysterium fidei* (3 de setembre de 1965): AAS 57 (1965) 762-763; S. Congregació de ritus, Instr. *Eucharisticum mysterium* (25 de maig de 1967), 9: AAS 59 (1967) 547; *Catecisme de l'Església Catòlica*, 1373-1374.

esglésies particulars i es refereix a la seva vida interna, caracteritzada a vegades per la presència de concepcions i mentalitats incompatibles amb la tradició evangèlica, víctima sovint de diverses formes de persecució i, el que és més perillós encara, afectada per símptomes preocupants de mundanització, pèrdua de la fe primigènica i connivència amb la lògica del món. No és estrany que les comunitats ja no tinguin l'amor que tenien abans (cf. Ap 2,4).

S'observa que les nostres comunitats eclesials han d'afrontar debilitats, fatigues, contradiccions. Necessiten també escoltar novament la veu de l'Espòs que les convida a la conversió, les incita a actuar amb entusiasme en les noves situacions i les crida a comprometre's en la gran obra de la «nova evangelització». L'Església s'ha de sotmetre constantment al judici de la paraula de Crist i viure la seva dimensió humana amb una actitud de purificació per ser cada vegada més i millor l'Esposa sense taques ni arrugues, engalanada amb un vestit de lli blanc i resplendent (cf. Ef 5,27; Ap 19,7-8).

D'aquesta manera, Jesucrist crida les nostres esglésies d'Europa a la conversió, i elles, amb el seu Senyor i gràcies a la seva presència, es fan portadores d'esperança per a la humanitat.

L'acció de l'Evangeli al llarg de la història

24. Europa ha estat amarada àmpliament i profundament pel cristianisme. «No hi ha cap dubte que, en la història complexa d'Europa, el cristianisme representa un element central i determinant, que s'ha consolidat sobre la base ferma de l'herència clàssica i de les nombroses aportacions que han donat els diversos fluxos ètnics i culturals que s'han succeït al llarg dels segles. La fe cristiana ha plasmat la cultura del

continent i s'ha entrelaçat de manera indissoluble amb la seva història, fins al punt que aquesta no es podria entendre sense fer referència a les vicissituds que van caracteritzar, primer, el llarg període de l'evangelització i, després, tants segles en què el cristianisme, fins i tot en la dolorosa divisió entre orient i occident, s'ha refermat com la religió dels europeus. També en el període modern i contemporani, a mesura que s'ha anat fragmentant progressivament la unitat religiosa, ja sigui per les ulteriors divisions entre els cristians o bé pels processos que han allunyat la cultura de l'horitzó de la fe, el paper d'aquesta ha continuat tenint una importància notable».⁴⁵

25. L'interès que l'Església té per Europa deriva de la seva mateixa naturalesa i missió. En efecte, al llarg dels segles, l'Església ha mantingut llaços molt estrets amb el nostre continent, de tal manera que la fisonomia espiritual d'Europa s'ha anat formant gràcies als esforços de grans missioners i al testimoniatge de sants i màrtirs, a la labor assídua de monjos, religiosos i pastors. De la concepció bíblica de l'home, Europa ha pres el millor de la seva cultura humanista, ha trobat inspiració per a les seves creacions intel·lectuals i artístiques, ha elaborat normes de dret i, sobretot, ha promogut la dignitat de la persona, font de drets inalienables.⁴⁶ Així doncs, l'Església, com a dipositària de l'Evangeli, ha contribuït a difondre i a consolidar els valors que han fet universal la cultura europea.

En recordar això, l'Església d'avui sent, amb nova responsabilitat, el deure urgent de no dissipar aquest patrimoni preciós i ajudar Europa a construir-se a si

⁴⁵ Motu proprio *Spes aedificandi* (1 d'octubre de 1999), 1: AAS 92 (2000), 220.

⁴⁶ Cf. Discurs al Parlament polonès, Varsòvia (11 de juny de 1999), 6: *L'Osservatore Romano*, 25-26 de juny de 1999, p. 6.

mateixa, revitalitzant-ne les arrels cristianes que li han donat origen.⁴⁷

Per donar una veritable imatge d'Església

26. Que tota l'Església a Europa se senti destinatària de l'exhortació i la invitació del Senyor: penedeix-te, converteix-te, «estigues en vetlla i enforteix tot allò que encara viu, abans no es mori.» (Ap 3,2). És una exigència que neix també de la consideració del temps actual: «La greu situació d'indiferència religiosa de tants europeus; la presència de molts que, fins i tot al nostre continent, no coneixen encara Jesucrist ni la seva Església, i que encara no estan batejats; el secularisme que contagia un ampli sector de cristians que normalment pensen, decideixen i viuen "com si Crist no existís", lluny d'apagar la nostra esperança, la fan més humil i capaç de confiar només en Déu. De la seva misericòrdia rebem la gràcia i el compromís de la conversió».⁴⁸

27. Malgrat que a vegades, com a l'episodi evangèlic de la tempesta calmada (cf. Mc 4,35-41; Lc 8,22-25), pugui semblar que Crist dorm i abandona la seva barca a mercè de les ones crespades, es demana a l'Església a Europa que conreï la certesa que el Senyor, pel do del seu Esperit, és sempre present i actua en ella i en la història de la humanitat. Ell perllonga en el temps la seva missió, fent que l'Església sigui un corrent de vida nova, que flueix dintre de la vida de la humanitat com a signe d'esperança per a tots.

En un context en el qual la temptació de l'activisme arriba fàcilment també a l'àmbit pastoral, es demana als cristians

⁴⁷ Cf. Discurs durant la cerimònia de cloenda en l'aeroport de Cracòvia (10 de juny de 1997), 4: *L'Osservatore Romano*, 26-27 de juny de 1997, p. 17.

⁴⁸ II Assemblea especial per a Europa del Sinode dels Bisbes, Missatge final, 5: *L'Osservatore Romano*, 29 d'octubre de 1999, pàg. 10-11.

d'Europa que continuïn essent imatge real del Ressuscitat, vivint en comunió íntima amb Ell. Es necessiten comunitats que, contemplant i imitant la Mare de Déu, figura i model de l'Església en la fe i en la santedat,⁴⁹ tinguin cura del sentit de la vida litúrgica i de la vida interior. Abans que res i sobretot han de lloar el Senyor, invocar-lo, adorar-lo i escoltar la seva Paraula. Només així assimilaran el seu misteri, vivint totalment dedicades a Ell, com a membres de la seva fidel Esposa.

28. Davant de les insistents temptacions de divisió i contraposició, la diverses esglésies particulars d'Europa, ben unides al Successor de Pere, han d'esforçar-se a ser veritablement lloc i instrument de comunió de tot el Poble de Déu en la fe i en l'amor.⁵⁰ Per tant, cal que conreïn un clima de caritat fraterna, viscuda amb radicalitat evangèlica en el nom de Jesús i del seu amor; que desenvolupin un ambient de relacions d'amistat, de comunicació, de co-responsabilitat, participació, consciència missionera, disponibilitat i servicialitat; que estiguin animades per actituds recíproques d'estima, acollida i correcció (cf. Rm 12,10; 15,7-14), de servei i ajuda (cf. Ga 5,13; 6,2), de perdó mutu (cf. Col 3,13) i d'instrucció dels uns als altres (cf. 1Te 5,11); que s'esforcin a realitzar una pastoral que, valorant totes les diversitats legítimes, fomenti una col·laboració cordial entre tots els fidels i les seves associacions; que promoguin els organismes de participació com a instruments preciosos de comunió per a una acció missionera harmònica, impulsant la presència d'agents de pastoral ben preparats i qualificats. D'aquesta manera, les esglésies mateixes, animades per la comunió, que és manifestació de l'amor de Déu, fonament

i raó de l'esperança que no defrauda (cf. Rm 5, 5), seran un reflex més brillant de la Trinitat, a més d'un signe que interpel·la i convida a creure (cf. Jn 17,21).

29. Per viure de manera plena la comunió en l'Església, fa falta valorar la varietat de carismes i vocacions, que conflueixen cada vegada més en la unitat i poden enriquir-la (cf. 1Co 12). En aquesta perspectiva, també és necessari, d'una banda, que els nous moviments i les noves comunitats eclesials «abandonant tota temptació de reivindicar drets de primogenitura i tota incomprensió recíproca», avancin en el camí d'una comunió més autèntica entre si i amb totes les altres realitats eclesials, i «visquin amb amor en total obediència als bisbes», i, d'altra banda, que els bisbes, «manifestant-los la paternitat i l'amor propis dels pastors»,⁵¹ sàpiguen reconèixer, destriar i coordinar els seus carismes i la seva presència per a l'edificació de l'única Església.

En efecte, gràcies al creixement de la col·laboració entre els nombrosos sectors eclesials, amb el guiatge afable dels pastors, l'Església sencera podrà presentar a tots una imatge més bella i creïble, una transparència més límpida del rostre del Senyor, i contribuir així a donar nova esperança i consolació, tant als qui la busquen com als qui, encara que no la busquin, la necessiten.

Per poder respondre a la crida de l'Evangeli a la conversió, «hem de fer tots junts un humil i valent examen de consciència per reconèixer els nostres temors i els nostres errors, per confessar amb sinceritat les nostres lentituds, omissions, infidelitats i culpes».⁵² En comptes d'adoptar actituds fugisseres de

⁴⁹ Cf. *Propositio* 15,1; *Catecisme de l'Església Catòlica*, 773; Carta ap. *Mulieris dignitatem* (15 d'agost de 1988), 27: AAS 80 (1988), 1718.

⁵⁰ Cf. *Propositio* 15, 1.

⁵¹ *Propositio* 21.

⁵² II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, Missatge final, 5: *L'Osservatore Romano*, 29 d'octubre de 1999, p. 10.

desànim, el reconeixement evangèlic de les pròpies culpes suscitarà en la comunitat l'experiència que viu cada batejat: l'alegria d'un alliberament profund i la gràcia de començar de nou, que permet prosseguir amb més vigor el camí de l'evangelització.

Per progressar cap a la unitat dels cristians

30. Finalment, l'Evangelí de l'esperança és també força i crida a la conversió en el camp ecumènic. En la certesa que la unitat dels cristians correspon al mandat del Senyor, «perquè tots siguin u» (cf. Jn 17,11), i que avui es presenta com una necessitat perquè siguin més creïbles l'evangelització i la contribució a la unitat d'Europa, és necessari que totes les esglésies i comunitats eclesials «siguin ajudades i convidades a interpretar el camí ecumènic com un "anar junts" vers Crist»⁵³ i vers la unitat visible volguda per Ell, de tal manera que la unitat en la diversitat brilli en l'Església com un do de l'Esperit Sant, artífex de comunió.

Per aconseguir això fa falta una pacient i constant obstinació per part de tots, animada per una autèntica esperança i, alhora per un sobri realisme, orientat a la «valoració del que ja ens uneix, a la sincera estima recíproca, a l'eliminació dels prejudicis, al coneixement i a l'amor mutus».⁵⁴ En aquesta perspectiva, l'esforç per la unitat ha d'incloure, si es vol basar en fonaments sòlids, la cerca apassionada de la veritat, per mitjà d'un diàleg i una confrontació que, bo i reconeixent els resultats assolits fins ara, els consideri un estímul per continuar avançant en la superació de les divergències que encara divideixen els cristians.

⁵³ *Propositio* 9.

⁵⁴ *Ibid.*

31. Sense rendir-se davant de dificultats i cansaments, cal continuar amb determinació el diàleg, que s'ha entaulat «en molts aspectes (doctrinal, espiritual i pràctic), seguint la lògica de l'intercanvi de dons que l'Esperit suscita en cada Església i educant les comunitats i els fidels, sobretot els joves, a viure moments de trobada, fent de l'ecumenisme entès rectament una dimensió ordinària de la vida i de l'acció eclesial».⁵⁵

Aquest diàleg és una de les preocupacions principals de l'Església, sobretot en aquesta Europa que en el mil·lenni passat va veure com sorgien massa divisions entre els cristians i que avui s'encamina vers una unitat més gran. No ens hi podem aturar ni tornar enrere! Hem de continuar aquest camí i viure'l amb confiança, perquè l'estima recíproca, la recerca de la veritat, la col·laboració en la caritat i, sobretot, l'ecumenisme de la santedat, amb l'ajuda de Déu, no deixaran de produir els seus fruits.

32. Malgrat les dificultats inevitables, convido a tots a reconèixer i valorar amb amor i fraternitat la contribució que les esglésies catòliques orientals poden oferir per a una edificació més real de la unitat, amb la seva mateixa presència, la riquesa de la seva tradició, el testimoniatge de la seva «unitat en la diversitat», la inculturació que han realitzat en l'anunci de l'Evangelí o la diversitat dels seus ritus.⁵⁶ Al mateix temps, vull assegurar una cop més, als pastors i als germans i germanes de les esglésies ortodoxes, que la nova evangelització de cap manera no s'ha de confondre amb el proselitisme, sinó que s'ha d'afermar el deure de respectar la veritat, la llibertat i la dignitat de tota persona.

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ Cf. *Propositio* 22.

II. TOTA L'ESGLÉSIA ENVIADA EN MISSIÓ

33. Servir l'Evangeli de l'esperança mitjançant una caritat que evangelitza, és un compromís i una responsabilitat de tots. En efecte, sigui quin sigui el carisma i el ministeri de cadascú, la caritat és la via mestra que s'assenyala per a tots i que tots poden recórrer: és la via que tota la comunitat eclesial està cridada a emprendre seguint les petjades del seu Mestre.

Compromís dels ministres ordenats

34. En virtut del seu ministeri, els sacerdots estan cridats a celebrar, ensenyar i servir de manera especial l'Evangeli de l'esperança. Pel sagrament de l'Ordre, que els configura a Crist, Cap i Pastor, els bisbes i sacerdots han de conformar tota la seva vida i la seva acció amb Jesús; per la predicació de la Paraula, la celebració dels sacraments i la guia de la comunitat cristiana, fan present el misteri de Crist i, per l'exercici del seu ministeri, estan «cridats a perllongar la presència de Crist, únic i suprem Pastor, seguint el seu estil de vida i essent com un reflex seu enmig del ramat que els ha estat confiat».⁵⁷

Estant "en" el món, però sense ser "del" món (cf. Jn 17,15-16), en l'actual situació cultural i espiritual del continent europeu, se'ls demana que siguin signe de contradicció i esperança per a una societat afligida per l'horitzontalitat i que necessita obrir-se a la transcendència.

35. En aquest marc, adquireix importància també el celibat sacerdotal, signe d'una esperança posada totalment en el Senyor. No és una mera disciplina eclesiàstica imposada per l'autoritat; ben al contrari, és abans que res gràcia, do inestimable de Déu per a l'Església, valor

profètic per al món actual, font de vida espiritual intensa i de fecunditat pastoral, testimoniatge del Regne escatològic, signe de l'amor de Déu a aquest món, com també de l'amor indivís del sacerdot a Déu i al seu Poble.⁵⁸ Viscut com a resposta al do de Déu i com a superació de les temptacions d'una societat hedonista, no tan sols afavoreix la realització humana de qui ha estat cridat, sinó que es manifesta també com a factor de creixement per als altres.

Considerat convenient per al sacerdoti a tota l'Església,⁵⁹ requerit obligatòriament per l'Església llatina,⁶⁰ summament respectat per les esglésies orientals,⁶¹ el celibat apareix en el context de la cultura actual com un signe eloqüent, que ha de ser custodiat com un bé preciós per a l'Església. En aquest sentit, una revisió de la disciplina actual no permetria solucionar la crisi de les vocacions al presbiterat que es percep en moltes parts d'Europa.⁶² Un compromís al servei de l'Evangeli de l'esperança requereix també que l'Església presenti el celibat en tota la seva riquesa bíblica, teològica i espiritual.

36. No es pot ignorar que l'exercici del ministeri sagrat troba avui moltes dificultats, degudes a la cultura imperant o bé a la disminució del nombre de preveres, amb l'augment de la càrrega pastoral i de cansament que això pot comportar. Per això, són encara més dignes d'estima, gratitud i proximitat els sacerdots que viuen amb dedicació i

⁵⁷ Exhort. ap. postsinodal *Pastores dabo vobis* (25 de març de 1992), 15: AAS 84 (1992), 679-680.

⁵⁸ Cf. *ibíd.*, 29, l.c., 703-705; *Propositio* 28.

⁵⁹ Cf. Codi dels Cànon de les Esglésies Orientals, ca. 373.

⁶⁰ Cf. Codi de Dret Canònic, ca. 277,1.

⁶¹ Cf. Pau VI, Carta enc. *Sacerdotalis coelibatus* (24 de juny de 1967), 40: AAS 59 (1967), 673.

⁶² Cf. *Propositio* 18.

fidelitat admirables el ministeri que se'ls ha confiat.⁶³

Prenent les paraules escrites pels pares sinodals, vull també animar-los, amb confiança i gratitud: «No us descoratgeu i no us deixeu abatre pel cansament; en total comunió amb nosaltres, els bisbes, en joiosa fraternitat amb els altres preveres i en cordial coresponsabilitat amb els consagrats i amb tots els fidels laics, continueu la vostra valuosa i insubstituïble labor».⁶⁴

Juntament amb els preveres, vull recordar els diaques, que també participen, encara que en grau diferent, del mateix sacrament de l'Ordre. Destinats al servei de la comunió eclesial, exerceixen, amb el guiatge del bisbe i amb el seu presbiteri, la "diaconia" de la litúrgia, de la paraula i de la caritat.⁶⁵ D'aquesta manera específica, estan al servei de l'Evangeli de l'esperança.

Testimoniatge dels consagrats

37. El testimoniatge de les persones consagrades és particularment eloqüent. Sobre això s'ha de reconèixer, en primer lloc, el paper fonamental que han tingut el monacat i la vida consagrada en l'evangelització d'Europa i en la construcció de la seva identitat cristiana.⁶⁶ Aquest paper no pot faltar avui, en un moment en què urgeix una «nova evangelització» del continent i en què la creació d'estructures i vincles més complexos el situen davant un canvi delicat. Europa necessita sempre la santedat, la profecia, l'activitat evangelitzadora i de servei de les

persones consagrades. També s'ha de destacar la contribució específica que els Instituts seculars i les societats de vida apostòlica poden oferir per mitjà de la seva aspiració a transformar el món des de dintre amb la força de les benaurances.

38. L'aportació específica que les persones consagrades poden oferir a l'Evangeli de l'esperança prové d'alguns aspectes que caracteritzen l'actual fisonomia cultural i social d'Europa.⁶⁷ Així, la demanda de noves formes d'espiritualitat que es produeix avui a la societat ha de trobar una resposta en el reconeixement de la supremacia absoluta de Déu, que els consagrats viuen amb el seu lliurament total i amb la conversió permanent d'una existència oferta com a autèntic culte espiritual. En un context contaminat pel laïcisme i subjugat pel consumisme, la vida consagrada, do de l'Esperit a l'Església i per a l'Església, es converteix cada vegada més en signe d'esperança, en la mesura que dona testimoniatge de la dimensió transcendent de l'existència. D'altra banda, en la situació actual de pluralisme religiós i cultural, es considera urgent el testimoniatge de la fraternitat evangèlica que caracteritza la vida consagrada, fent-ne un estímul per a la purificació i la integració de valors diferents, mitjançant la superació de les contraposicions. La presència de noves formes de pobresa i marginació ha de suscitar la creativitat en l'atenció dels més necessitats, que ha distingit tants fundadors d'instituts religiosos. Finalment, la tendència de la societat europea a tancar-se en si mateixa s'ha de contrarestar amb la disponibilitat de les persones consagrades a continuar l'obra evangelitzadora en altres continents, malgrat la disminució numèrica que s'observa en alguns instituts.

⁶³ Cf. ibíd.

⁶⁴ II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, Missatge final, 4: *L'Osservatore Romano*, 29 d'octubre de 1999, p. 11.

⁶⁵ Cf. Conc. ecum. Vat. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, sobre l'Església, 29.

⁶⁶ Cf. *Propositio* 19.

⁶⁷ Cf. ibíd.

Conreu de les vocacions

39. El lliurament dels ministres ordenats i dels consagrats és determinant; per això, no es pot passar per alt la preocupant escassetat de seminaristes i d'aspirants a la vida religiosa, sobretot a l'Europa occidental. Aquesta situació requereix el compromís de tots a dur a terme una pastoral adequada de les vocacions. Només «quan als joves se'ls presenta la persona de Jesucrist tal com és, sense reduccionismes, s'encén en ells una esperança que els impulsa a deixar-ho tot per seguir-lo, responent a la seva crida, i a donar-ne testimoniatge davant dels seus contemporanis». ⁶⁸ El conreu de les vocacions és, doncs, un problema vital per al futur de la fe cristiana a Europa i repercuteix en el progrés espiritual dels seus pobles; és un pas obligat per a una Església que vulgui anunciar, celebrar i servir a l'Evangelí de l'esperança. ⁶⁹

40. Per desenvolupar una pastoral vocacional, tan necessària, és oportú explicar als fidels la fe de l'Església sobre la naturalesa i la dignitat del sacerdocí ministerial; animar les famílies a viure com a veritables «esglésies domèstiques» en el si de les quals es puguin percebre, acollir i acompanyar les diverses vocacions; realitzar una acció pastoral que ajudi, sobretot els joves, a prendre opcions per una vida arrelada en Crist i dedicada a l'Església. ⁷⁰

En la certesa que també avui actua l'Esperit Sant i que no falten signes de la seva presència, es tracta sobretot de dur l'anunci vocacional al terreny de la pastoral ordinària. Per això és necessari «revifar, especialment en els joves, una

profunda nostàlgia de Déu, i crear així el marc adequat perquè brollin les vocacions com a resposta generosa»; és urgent que es propagui en les comunitats eclesials del continent europeu un gran moviment d'oració, ja que «l'actual situació històrica i cultural, que ha canviat bastant, exigeix que la pastoral de les vocacions sigui considerada un dels objectius principals de tota la comunitat cristiana». ⁷¹ I és indispensable que els sacerdots mateixos visquin i actuïn en coherència amb la seva veritable identitat sacramental. En efecte, si la imatge que donen de si mateixos fos opaca o lànguida, com podrien induir els joves a imitar-los?

Missió dels laics

41. L'aportació dels fidels laics a la vida eclesial és irrenunciable: en efecte, és insubstituïble el paper que tenen en l'anunci i el servei a l'Evangelí de l'esperança, ja que «per mitjà d'ells l'Església de Crist es fa present en els sectors més diversos del món, com a signe i font d'esperança i amor». ⁷²

Participant plenament de la missió de l'Església en el món, estan cridats a donar testimoniatge que la fe cristiana ofereix l'única resposta plena als interrogants que la vida planteja a tot home i a cada societat, i poden introduir en el món els valors del Regne de Déu, promesa i garantia d'una esperança que no defrauda.

L'Europa d'ahir i d'avui compta amb figures significatives i exemples lluminosos de laics d'aquest tipus. Com han subratllat els pares sinodals, convé recordar amb gratitud, entre d'altres, els

⁶⁸ II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, *Relatio ante disceptationem*, III: *L'Osservatore Romano*, 8 d'octubre de 1999, p. 24.

⁶⁹ Cf. *Propositio* 17.

⁷⁰ Cf. *ibíd.*

⁷¹ Al Congrés europeu sobre les vocacions sacerdotals i religioses (Roma, 9 de maig de 1997), 1.3: *L'Osservatore Romano*, 16 de maig de 1997, p. 2.

⁷² Exhort. ap. postsinodal *Christifideles laici* (30 de desembre de 1988), 7: AAS 81 (1989), 404.

homes i les dones que han testimoniats i testimonien Crist i el seu Evangeli amb el servei a la vida pública i les responsabilitats que aquest comporta. És de summa importància «suscitar i fomentar vocacions específiques al servei del bé comú: persones que, seguint l'exemple i l'estil dels qui han estat anomenats "parens d'Europa", sàpiguen ser artífexs de la societat europea del futur, fonamentant-la sobre les bases sòlides de l'esperit».⁷³

Una estima semblant mereix la tasca dels laics cristians, realitzada sovint en l'àmbit recòndit de la vida ordinària mitjançant petits serveis que anuncien la misericòrdia de Déu a tots els qui es troben en la pobresa; els hem d'agrair el seu testimoniatge audaç de caritat i de perdó, valors que evangelitzen els grans horitzons de la política, la realitat social, l'economia, la cultura, l'ecologia, la vida internacional, la família, l'educació, les professions, el treball i el sofriment.⁷⁴

Per a això calen programes pedagògics, que capacitin els fidels laics a projectar la fe sobre les realitats temporals. Aquests programes, basats en un aprenentatge seriós de vida eclesial, particularment en l'estudi de la doctrina social, els han de proporcionar no tan sols doctrina i estímul, sinó també una orientació espiritual adequada que animi el compromís viscut com a autèntic camí de santedat.

Paper de la dona

42. L'Església és conscient de l'aportació específica de la dona al servei de l'Evangeli de l'esperança. Les vicissituds de la comunitat cristiana mostren que les dones han tingut sempre un lloc

⁷³ II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, *Instrumentum laboris*, n. 82: *L'Osservatore Romano*, 6 d'agost de 1999, p. 16.

⁷⁴ Cf. *Propositio* 29.

rellevant en el testimoniatge de l'Evangeli. Convé recordar tot el que han fet, sovint en silenci i amb discreció, acollint i transmetent el do de Déu, ja sigui mitjançant la maternitat física i espiritual, l'activitat educativa, la catequesi i la realització de grans obres de caritat, o bé per mitjà de la vida d'oració i contemplació, de les experiències místiques i dels escrits rics de saviesa evangèlica.⁷⁵

A la llum dels magnífics testimoniats del passat, l'Església manifesta la seva confiança en allò que les dones poden fer avui en favor del creixement de l'esperança en totes les seves dimensions. Hi ha aspectes de la societat europea contemporània que són un repte a la capacitat que tenen les dones d'acollir, compartir i engendrar en l'amor, amb tenacitat i gratuïtat. Només cal pensar, per exemple, en la mentalitat científicotècnica, tan generalitzada, que enfosqueix la dimensió afectiva i la importància dels sentiments; en la falta de gratuïtat; en el temor difús a donar la vida a noves criatures; en la dificultat de viure la reciprocitat amb l'altre i a acollir el qui és diferent. Aquest és el context en el qual l'Església espera de les dones una aportació vivificadora per a una nova onada d'esperança.

43. Per aconseguir tot això, cal primer de que en l'Església es promogui la dignitat de la dona, ja que la dignitat de l'home i la de la dona són idèntiques, tots dos han estat creats a imatge i semblança de Déu (cf. Gn 1,27) i cada un ha estat satisfet de dons propis i particulars.

Com el Sínode ha destacat, és desitjable que, per afavorir la participació plena de la dona en la vida i la missió de l'Església, es tinguin en més gran estima les seves pròpies qualitats, també mitjançant l'assumpció de funcions eclesials reservades per dret als laics. A

⁷⁵ Cf. *Propositio* 30.

més, s'ha de valorar adequadament la missió de la dona com a esposa i mare, com també la seva dedicació a la vida familiar.⁷⁶

L'Església no deixa d'aixecar la veu per denunciar les injustícies i les violències que es cometen contra les dones, en qualsevol lloc i circumstància que es produeixin. Demana que s'apliquin efectivament les lleis que protegeixen la dona i que s'estableixin mesures eficaces contra la propagació humiliant d'imatges femenines en la propaganda comercial, com també contra la plaga de la prostitució; desitja que el servei que presten la mare i el pare en la vida domèstica es consideri una contribució al bé comú, fins i tot mitjançant formes de reconeixement econòmic.

Capítol III **ANUNCIAR L'EVANGELI DE L'ESPERANÇA**

«Vés a prendre aquell full obert [...] Agafa'l i menja-te'l.» (Ap 10, 8.9)

I. PROCLAMAR EL MISTERI DE CRIST

La revelació dóna sentit a la història

44. La visió de l'Apocalipsi ens parla d'«un document escrit per davant i per darrere i tancat amb set segells», que té «a la mà dreta el qui seu al tron» (Ap 5,1). Aquest text conté al pla creador i salvador de Déu, el seu projecte detallat sobre tota la realitat, sobre les persones, sobre les coses i sobre els esdeveniments. Cap ésser creat, terrenal o celestial, és capaç «d'obrir el document i de veure què diu» (Ap 5,3), és a dir, de comprendre'n el contingut. En la confusió de les vicissituds humanes, ningú no sap dir la direcció i el sentit últim de les coses.

Només Jesucrist posseeix el volum segellat (cf. Ap 5,6-7); només Ell és «digne de prendre el document i d'obrir-ne els segells» (Ap 5,9). En efecte, només Jesús pot revelar i acomplir el projecte de Déu que conté. L'esforç de l'home, per si mateix, és incapaç de donar sentit a la història i a les seves vicissituds: la vida es queda sense esperança. Només el Fill de Déu pot dissipar les tenebres i indicar el camí.

El llibre obert és lliurat a Joan i, a través seu, a tota l'Església. Es convida Joan a prendre el llibre i a devorar-lo: «Vés a prendre aquell full obert de la mà de l'àngel que està plantat damunt el mar i la terra [...]. Agafa'l i menja-te'l.» (Ap 10,8-9). Només després d'haver-lo assimilat amb profunditat podrà comunicar-lo adequadament als altres, als quals és enviat amb l'ordre de «profetitzar novament sobre molts pobles, nacions, llengües i reis» (Ap 10,11).

Necessitat i urgència de l'anunci

45. L'Evangelí de l'esperança, lliurat a l'Església i assimilat per ella, exigeix que s'anunciï i es testimonii cada dia. Aquesta és la vocació pròpia de l'Església sempre i en tot lloc. És també la missió de l'Església avui a Europa. «Evangelitzar constitueix, en efecte, la vocació pròpia de l'Església i la seva identitat més profunda. Existeix per evangelitzar, és a dir, per predicar i ensenyar, per ser canal del do de la gràcia, per reconciliar els pecadors amb Déu, per perpetuar el sacrifici de Crist a la Santa Missa, memorial de la seva Mort i Resurrecció gloriosa».⁷⁷

Església d'Europa, t'espera la tasca de la «nova evangelització»! Recupera l'entusiasme de l'anunci. Sent, com

⁷⁶ Cf. ibíd.

⁷⁷ Pau VI, Exhort. ap. *Evangelii nuntiandi* (8 de desembre de 1975), 14: AAS 68 (1976), 13.

adreçada a tu, en aquest començament del tercer mil·lenni, la súplica que ja va ressonar al principi del primer mil·lenni, quan, en una visió, un macedoni es va aparèixer a Pau i li va suplicar: «Vine a Macedònia i ajuda'ns» (Ac 16,9). Encara que no s'expressi, o fins i tot es reprimeixi, aquesta és la invocació més profunda i veritable que sorgeix del cor dels europeus d'avui, assedegats d'una esperança que no defrauda. A tu se t'ha donat aquesta esperança com un do perquè tu l'ofereixis amb goig arreu i sempre. Per tant, que l'anunci de Jesús, que és l'Evangeli de l'esperança, sigui el teu honor i la teva raó de ser. Reprèn amb renovat ardor el mateix esperit missioner que, al llarg d'aquests vint segles, començant des de la predicació dels apòstols Pere i Pau, ha animat tants sants i santes, autèntics evangelitzadors del continent europeu.

Primer anunci i nou anunci

46. En diverses parts d'Europa es necessita un primer anunci de l'Evangeli: creix el nombre de les persones no batejades, ja sigui per la presència notable d'emigrants d'altres religions, o bé perquè els fills de famílies de tradició cristiana no han rebut el Baptisme, a vegades a causa de la dominació comunista, d'altres vegades per una indiferència religiosa generalitzada.⁷⁸ De fet, Europa ha passat a formar part d'aquells llocs tradicionalment cristians en els quals, a més d'una nova evangelització, s'imposa en alguns casos una primera evangelització. L'Església no pot eludir el deure de fer-ne un diagnòstic clar que permeti preparar els remeis oportuns. Al «vell» continent hi ha també amplis sectors socials i culturals en què es necessita una veritable i autèntica *missio ad gentes*.⁷⁹

⁷⁸ Cf. *Propositio* 3b.

⁷⁹ Cf. Carta enc. *Redemptoris missio* (7 de desembre de 1990), 37: AAS 83 (1991), 282-286.

47. A més, arreu és necessari un nou anunci, fins i tot als batejats. Molts europeus contemporanis creuen que saben què és el cristianisme, però realment no ho saben. Sovint s'ignoren fins i tot els elements i les nocions fonamentals de la fe. Molts batejats viuen com si Crist no existís: es repeteixen els gestos i els signes de la fe, especialment en les pràctiques de culte, però no es corresponen amb una acollida real del contingut de la fe i una adhesió a la persona de Jesús. En molts, un sentiment religiós vague i poc compromès ha suplantat les grans certeses de la fe; es difonen diverses formes d'agnosticisme i ateisme pràctic que contribueixen a agreujar la dissociació entre fe i vida; alguns s'han deixat contagiar per l'esperit d'un humanisme immanentista que els ha afeblit la fe i sovint els ha portat, per desgràcia, a abandonar-la completament; s'observa una espècie d'interpretació secularista de la fe cristiana que l'afebleix, juntament amb una profunda crisi de la consciència i la pràctica moral cristiana.⁸⁰ Els grans valors que tant han inspirat la cultura europea han estat separats de l'Evangeli i així han perdut la seva ànima més profunda, cosa que ha donat lloc a no poques desviacions.

«Però el Fill de l'home, quan vingui, trobarà fe a la terra?» (Lc 18, 8). La trobarà en aquestes terres de la nostra Europa d'antiga tradició cristiana? És una pregunta oberta que indica amb lucidesa la profunditat i el dramatisme d'un dels reptes més seriosos que les nostres esglésies han d'afrontar. Es pot dir –com s'ha subratllat en el Sínode– que el repte consisteix sovint no tant a batejar els nous convertits, sinó a guiar els batejats fins a convertir-se a Crist i al seu Evangeli;⁸¹ les nostres comunitats

⁸⁰ Cf. II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, *Relatio ante disceptationem*, I, 2: *L'Osservatore Romano*, 8 d'octubre de 1999, p. 19.

⁸¹ Cf. *Propositio* 3.

s'haurien de preocupar seriosament per dur l'Evangelí de l'esperança als qui s'han allunyat de la fe o s'han apartat de la pràctica cristiana.

Fidelitat a l'únic missatge

48. Per poder anunciar l'Evangelí de l'esperança fa falta una sòlida fidelitat a l'Evangelí. Per tant, la predicació de l'Església en totes les seves formes, s'ha de centrar sempre en la persona de Jesús i ha de conduir cada vegada més a Ell. Cal vetllar per presentar-lo en la seva integritat: no tan sols com a model ètic, sinó abans que res com al Fill de Déu, el Salvador únic i necessari per a tots, que viu i actua en la seva Església. Perquè l'esperança sigui veritable i indestructible, una prioritat de l'acció pastoral dels pròxims anys ha de ser la «predicació íntegra, clara i renovada de Jesucrist ressuscitat, de la resurrecció i de la vida eterna».⁸²

Si bé l'Evangelí que s'ha d'anunciar és sempre el mateix, les maneres com aquest anunci es pot fer són diferents. Per tant, tothom està cridat a «proclamar» Jesús i la fe en Ell en totes les circumstàncies; a «atreure» els altres a la fe, posant en pràctica formes de vida personal, familiar, professional i comunitària que reflecteixin l'Evangelí; a «irradiar» al seu entorn alegria, amor i esperança, perquè molts, veient les nostres bones obres, glorifiquin el Pare del Cel (cf. Mt 5,16), de manera que en siguin «contagiats» i conquerits; a ser «ferment» que transforma i anima des de dintre tota expressió cultural.⁸³

⁸² II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, *Relatio ante disceptationem*, III, 1: *L'Osservatore Romano*, 8 d'octubre de 1999, p. 23.

⁸³ Cf. II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, *Instrumentum laboris*, n. 53: *L'Osservatore Romano*, 6 d'agost de 1999 - Supl., p. 12.

Testimoniatge de vida

49. Europa reclama evangelitzadors creïbles, en la vida dels quals, en comunió amb la creu i la resurrecció de Crist, resplendeixi la bellesa de l'Evangelí.⁸⁴ Aquests evangelitzadors han de ser formats adequadament.⁸⁵ Avui més que mai cal que tot cristià tingui una consciència missionera, començant pels bisbes, els preveres, els diaques, els consagrats, els catequistes i els professors de religió: «Tot batejat, com a testimoni de Crist, ha d'adquirir la formació apropiada a la seva situació, perquè la fe no tan sols no es marceixi per falta de cura en un mitjà tan hostil com és l'ambient secularista, sinó també per sostenir i impulsar el testimoniatge evangelitzador».⁸⁶

L'home contemporani «escolta amb més de gust els qui donen testimoni que els qui ensenyen, o si escolta els qui ensenyen és perquè donen testimoni».⁸⁷ Per tant, avui són decisius els signes de la santedat: aquesta és un requisit previ essencial per a una autèntica evangelització capaç de donar nova esperança. Calen testimoniats forts, personals i comunitaris, de vida nova en Crist. En efecte, no n'hi ha prou d'oferir la veritat i la gràcia mitjançant la proclamació de la Paraula i la celebració dels Sagraments; cal que siguin acollides i viscudes en cada circumstància concreta, en la manera de ser dels cristians i de les comunitats eclesials. Aquest és un dels reptes més grans que té l'Església a Europa al principi del nou mil·lenni.

⁸⁴ Cf. *Propositio* 4, 1.

⁸⁵ Cf. *Propositio* 26, 1.

⁸⁶ II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, *Relatio ante disceptationem*, III, 1: *L'Osservatore Romano*, 8 d'octubre de 1999, p. 23.

⁸⁷ Pau VI, Exhort. ap. *Evangelii nuntiandi* (8 de desembre de 1975), 41: AAS 68 (1976), 31.

Formar per a una fe madura

50. «L'actual situació cultural i religiosa d'Europa exigeix la presència de catòlics adults en la fe i de comunitats cristianes missioneres que testimoniiïn la caritat de Déu a tots els homes». ⁸⁸ L'anunci de l'Evangeli de l'esperança comporta, per tant, que es promogui el pas d'una fe sustentada en costums socials, per molt apreciades que siguin, a una fe més personal i madura, il·luminada i convençuda.

Els cristians, doncs, han de tenir una fe que els permeti afrontar críticament la cultura actual i resistir a les seves seduccions; han d'incidir eficaçment en els àmbits cultural, econòmic, social i polític; han de manifestar que la comunió entre els membres de l'Església catòlica i amb els altres cristians és més forta que qualsevol vinculació ètnica; han de transmetre amb alegria la fe a les noves generacions; han de construir una cultura cristiana capaç d'evangelitzar la cultura més àmplia que vivim. ⁸⁹

51. A més d'esforçar-se perquè el ministeri de la Paraula, la celebració de la litúrgia i l'exercici de la caritat s'orientin a l'edificació i al suport d'una fe madura i personal, cal que les comunitats cristianes es mobilitzin per proposar una catequesi apropiada als diversos itineraris espirituals dels fidels en les diverses edats i condicions de vida, com també preveure formes adequades d'acompanyament espiritual i de redescobriment del propi Baptisme. ⁹⁰ En aquesta tasca, el *Catecisme de l'Església Catòlica* és òbviament un punt de referència fonamental.

En particular, a partir del reconeixement la seva prioritat innegable en l'acció

⁸⁸ *Propositio* 8, 1.

⁸⁹ Cf. *Propositio* 8, 2.

⁹⁰ Cf. *Propositio* 8,1a-b; *Propositio* 6.

pastoral, s'ha de conrear i, si cal, relançar el ministeri de la catequesi com a educació i desenvolupament de la fe de cada persona, de manera que creixi i maduri la llavor que hi ha posat l'Esperit Sant i que ha estat transmesa amb el Baptisme. Una catequesi orgànica i sistemàtica, que es remeti constantment a la Paraula de Déu, custodiada a la Sagrada Escripura, proclamada a la litúrgia i interpretada per la Tradició de l'Església, és sens dubte un instrument essencial i primari per formar els cristians en una fe adulta. ⁹¹

52. En aquest sentit, cal subratllar també el paper important de la teologia. En efecte, hi ha una connexió intrínseca i inseparable entre l'evangelització i la reflexió teològica, ja que aquesta última, com a ciència amb regles i metodologia pròpies, viu de la fe de l'Església i està al servei de la seva missió. ⁹² Neix de la fe i està cridada a interpretar-la, mantenint la seva vinculació irrenunciable amb la comunitat cristiana en totes les seves articulacions; està al servei del creixement espiritual de tots els fidels ⁹³ i els encamina cap a la comprensió més profunda del missatge de Crist.

En l'acompliment de la missió d'anunciar l'Evangeli de l'esperança, l'Església a Europa aprecia amb gratitud la vocació dels teòlegs, valora i promou el seu treball. A ells els adreça, ⁹⁴ amb estima i afecte, una invitació a perseverar en el servei que presten, unint sempre la recerca científica i amb l'oració, posant-se en diàleg atent amb la cultura contemporània, adherint fidelment al Magisteri i col·laborant-hi en esperit de comunió en la veritat i en la caritat,

⁹¹ Cf. Exhort. ap. *Catechesi tradendae* (16 d'octubre de 1979), 21; AAS 71 (1979), 1294-1295.

⁹² Cf. *Propositio* 24.

⁹³ Cf. *Propositio* 8,1c.

⁹⁴ Cf. *Propositio* 24.

respirant el *sensus fidei* del Poble de Déu i contribuint a alimentar-lo.

II. DONAR TESTIMONI EN LA UNITAT I EN EL DIÀLEG

Comunió entre les esglésies particulars

53. La força de l'anunci de l'Evangelí de l'esperança serà més eficaç si s'uneix al testimoniatge d'una profunda unitat i comunió en l'Església. Les esglésies particulars no poden estar soles a l'hora d'afrontar el repte que se'ls presenta. Cal una col·laboració autèntica entre totes les esglésies particulars del continent, que sigui expressió de la seva comunió essencial; aquesta col·laboració és requerida també per la nova realitat europea.⁹⁵ En aquest context, cal situar la contribució dels organismes eclesials continentals, començant pel Consell de les Conferències Episcopals Europees. Aquest és un instrument eficaç per a buscar junts vies idònies per evangelitzar Europa.⁹⁶ Mitjançant l'«intercanvi de dons» entre les diverses esglésies particulars, es posen en comú les experiències i les reflexions d'Europa de l'oest i de l'est, del nord i del sud, es comparteixen orientacions pastorals comunes, de manera que representa, cada vegada més, una expressió significativa del sentiment col·legial entre els bisbes del continent per anunciar junts, amb audàcia i fidelitat, el nom de Jesucrist, única font d'esperança per a tots a Europa.

Juntament amb tots els cristians

54. Al mateix temps, és un imperatiu irrenunciable el deure d'una col·laboració ecumènica fraterna i sincera.

⁹⁵ Cf. *Propositio 22*.

⁹⁶ Cf. Discurs als presidents de les conferències episcopals europees (16 d'abril de 1993), 1: AAS 86 (1994), 227.

El destí de l'evangelització està molt relacionat amb el testimoniatge d'unitat que donin els deixebles de Crist: «Tots els cristians estan cridats a acomplir aquesta missió d'acord amb la seva vocació. La tasca de l'evangelització exigeix que tots els cristians ens apropem els uns a uns altres i avancem junts, amb el mateix esperit; evangelització i unitat, evangelització i ecumenisme estan indissolublement vinculats entre si».⁹⁷ Per això, faig meves les paraules escrites per Pau VI al patriarca ecumènic Atenàgores I: «Que l'Esperit Sant ens guï pel camí de la reconciliació, perquè la unitat de les nostres esglésies arribi a ser un signe cada vegada més lluminós d'esperança i de consol per a tota la humanitat».⁹⁸

En diàleg amb les altres religions

55. Com en tota la tasca de la «nova evangelització», per anunciar l'Evangelí de l'esperança cal també que s'estableixi un diàleg interreligiós profund i intel·ligent, particularment amb el judaisme i amb l'islamisme. «Entès com a mètode i mitjà per a un coneixement i un enriquiment recíprocs, no està en contraposició amb la *missio ad gentes*; ben al contrari, hi té vincles especials i és una de les seves expressions».⁹⁹ En l'exercici d'aquest diàleg no es tracta de deixar-se endur per una «mentalitat indiferentista, àmpliament difosa, desgraciadament, també entre cristians, arrelada sovint en concepcions teològiques no correctes i marcada per un relativisme religiós que

⁹⁷ Discurs a la celebració ecumènica en la catedral de Paderborn (22 de juny de 1996), 5: *L'Osservatore Romano*, 28 de juny de 1996, p. 9.

⁹⁸ Carta del 13 de gener de 1970: *Tomos agapes*, Roma-Istanbul, 1971, pàg. 610-611; cf. Carta enc. *Ut unum sint* (25 de maig de 1995), 99: AAS 87 (1995), 980.

⁹⁹ Carta enc. *Redemptoris missio* (7 de desembre de 1990), 55: AAS 83 (1991), 302.

acaba pensant que “una religió val tant com una altra”». ¹⁰⁰

56. Es tracta més aviat de prendre més consciència de la relació que uneix l'Església amb el poble jueu i del paper singular que ha fet Israel en la història de la salvació. Com ja es va assenyalar a la I Assemblea Especial per a Europa del Sínode dels Bisbes i s'ha reiterat també en aquest Sínode, s'han de reconèixer les arrels comunes que comparteixen el cristianisme i el poble jueu, cridat per Déu a una aliança que continua essent irrevocable (cf. Rm 11,29) ¹⁰¹ i que ha assolit la seva plenitud definitiva en Crist.

Cal, doncs, afavorir el diàleg amb el judaisme, sabent que aquest té una importància fonamental per a la consciència cristiana de si mateixa i per superar les divisions entre les esglésies, i esforçar-se perquè floreixi una nova primavera en les relacions recíproques. Això comporta que, sempre que les circumstàncies ho permetin, la comunitat eclesial s'exerceixi en el diàleg i en la col·laboració amb els creients de religió hebrea. Aquest exercici implica, entre altres coses, que «es recordi la part de culpa que hagin pogut tenir els fills de l'Església en el naixement i en la difusió d'una actitud antisemita en la història, i que es demani perdó a Déu per a això, i que alhora s'afavoreixin tota mena de trobades de reconciliació i d'amistat amb els fills d'Israel». ¹⁰² En aquest context, cal recordar també els molts cristians que, a vegades a costa de la pròpia vida,

¹⁰⁰ Ibid., 36, l.c., 281.

¹⁰¹ Declaració final (13 de desembre de 1991), 8: Ench. Vat., 13, nn. 653-655; II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, *Instrumentum laboris*, 62: *L'Osservatore Romano*, 6 d'agost de 1999 - Supl., p. 13; *Propositio* 10.

¹⁰² *Propositio* 10; cf. Comissió per a les Relacions religioses amb el judaisme, “Noi ricordiamo: una riflessione sulla Shoah”, 16 de març de 1998, Ench. Vat. 17, 520-550.

sobretot en períodes de persecució, han ajudat i salvat aquests «germans grans» seus.

57. Es tracta també que ens sentim interessats a conèixer millor les altres religions, per tal poder establir un diàleg fratern amb les persones que s'hi adhereixen i viuen a l'Europa d'avui. En particular, és important tenir una relació correcta amb l'Islam. Això, com han assenyalat diverses vegades als darrers anys els bisbes europeus, «s'ha de fer amb prudència, amb idees clares sobre les possibilitats i els límits, i amb confiança en el disseny salvífic de Déu per a tots els seus fills». ¹⁰³ Cal ser conscients, també, de la notable diferència que hi ha entre la cultura europea, amb profundes arrels cristianes, i el pensament musulmà. ¹⁰⁴

Sobre això, cal preparar adequadament els cristians que viuen cada dia en contacte amb musulmans perquè coneguin l'Islam de manera objectiva i sàpiguen confrontar-s'hi; aquesta preparació s'ha de propiciar de manera particular en els seminaristes, els preveres i tots els agents de pastoral. D'altra banda, és comprensible que l'Església, igual com demana que les institucions europees promoguin la llibertat religiosa a Europa, reiteri també que la reciprocitat en la garantia de la llibertat religiosa s'observi als països de tradició religiosa diferent, en què els cristians són minoria. ¹⁰⁵

En aquest sentit, es comprèn «l'estranyesa i el sentiment de frustració dels cristians que acullen, per exemple a Europa, creients d'altres religions i els donen la possibilitat d'exercir el seu

¹⁰³ I Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, Declaració final (13 de desembre de 1991), 9: Ench. Vat., 13, n. 656.

¹⁰⁴ Cf. *Propositio* 11.

¹⁰⁵ Cf. ibíd.

culte, mentre a ells se'ls prohibeix tot exercici del culte cristià»¹⁰⁶ en els països on aquests creients majoritaris han fet de la seva religió l'única admesa i promoguda. La persona humana té dret a la llibertat religiosa i tothom, arreu del món, «ha d'estar lliure de coacció, tant per part de persones particulars com dels grups socials i de qualsevol poder humà».¹⁰⁷

III. EVANGELITZAR LA VIDA SOCIAL

Evangelització de la cultura i inculturació de l'Evangeli

58. L'anunci de Jesucrist ha d'arribar també a la cultura europea contemporània. L'evangelització de la cultura ha de mostrar també que avui, en aquesta Europa, és possible viure en plenitud l'Evangeli com a itinerari que dona sentit a l'existència. Per a això, la pastoral ha d'assumir la tasca d'imprimir una mentalitat cristiana a la vida ordinària: a la família, a l'escola, en la comunicació social; en el món de la cultura, del treball i de l'economia, de la política, del temps lliure, de la salut i la malaltia. Fa falta una serena confrontació crítica amb l'actual situació cultural d'Europa i avaluar les tendències emergents, els fets i les situacions més rellevants del nostre temps, en atenció al paper central de Crist i de l'antropologia cristiana.

Avui, recordant també la fecunditat cultural del cristianisme al llarg de la història d'Europa, cal mostrar el plantejament evangèlic, teòric i pràctic, de la realitat i de l'home. A més, considerant el gran impacte de les ciències i els progressos tecnològics en la cultura i en la societat d'Europa,

l'Església, amb els seus instruments d'aprofundiment teòric i d'iniciativa pràctica, està cridada a relacionar-se de manera activa amb els coneixements científics i les seves aplicacions, indicant la insuficiència i el caràcter inadequat d'una concepció inspirada en el científicisme, que pretén reconèixer validesa objectiva només en el saber experimental, i assenyalant també els criteris ètics que l'home duu inscrits en la seva pròpia naturalesa.¹⁰⁸

59. En la tasca d'evangelització de la cultura destaca el servei important que fan les escoles catòliques. És necessari esforçar-se perquè es reconegui una llibertat efectiva d'educació i igualtat jurídica entre les escoles estatals i les no estatals. Aquestes últimes són, a vegades, l'únic mitjà per proposar la tradició cristiana als qui se'n troben allunyats. Exhorto els fidels implicats en el món escolar a perseverar en la seva missió, duent la llum de Crist Salvador en les seves activitats educatives específiques, científiques i acadèmiques.¹⁰⁹ Cal valorar en particular la contribució dels cristians dedicats a la investigació o que ensenyen a les universitats: amb el seu «servei intel·lectual», transmeten a les joves generacions els valors d'un patrimoni cultural enriquit per dos mil·lennis d'experiència humanista i cristiana. Convençut de la importància de les institucions acadèmiques, demano també que les diverses esglésies particulars promoguin una pastoral universitària apropiada, per tal d'afavorir una resposta a les necessitats culturals actuals.¹¹⁰

60. Tampoc no es pot oblidar l'aportació positiva que suposa la valoració dels béns culturals de l'Església. En efecte,

¹⁰⁶ Discurs al Cos Diplomàtic (12 de gener de 1985), 3: AAS 77 (1985), 650.

¹⁰⁷ Conc. Ecum. Vat. II, Decl. *Dignitatis humanae*, sobre la llibertat religiosa, 2.

¹⁰⁸ Cf. *Propositio* 23.

¹⁰⁹ Cf. *Propositio* 25; *Propositio* 26, 2.

¹¹⁰ Cf. *Propositio* 26, 3.

aquests poden ser un factor peculiar que ajudi a suscitar novament un humanisme d'inspiració cristiana. Amb una conservació adequada i un ús intel·ligent, poden ser, com a testimoni viu de la fe professada al llarg dels segles, un instrument vàlid per a la nova evangelització i la catequesi, i convidar a descobrir el sentit del misteri.

Alhora, cal promoure noves expressions artístiques de la fe mitjançant un diàleg assidu amb els qui es dediquen a l'art.¹¹¹ En efecte, l'Església necessita l'art, la literatura, la música, la pintura, l'escultura i l'arquitectura, perquè «s'ha de fer perceptible, més encara, fascinant en la mesura que sigui possible, el món de l'esperit, de l'invisible, de Déu»,¹¹² i perquè la bellesa artística, com a reflex de l'Esperit de Déu, és un criptograma del misteri, una invitació a buscar el rostre de Déu fet visible en Jesús de Natzaret.

Educació dels joves en la fe

61. També animo l'Església d'Europa a dedicar una atenció més gran a l'educació dels joves en la fe. En esguardar el futur no podem deixar de pensar en ells: hem de trobar-nos amb ells amb el cor, amb la ment i amb el caràcter juvenil, per tal d'oferir-los una sòlida formació humana i cristiana.

En qualsevol ocasió en què participen molts joves, no és difícil adonar-se que hi ha en ells actituds diferenciades. Es constata en ells un desig de viure junts per sortir de l'aïllament, una set d'absolut més o menys sentida; es veu en ells una fe oculta que ha de ser purificada i que els impulsa a seguir el Senyor; es nota la decisió de continuar el

camí ja emprès i l'exigència de compartir la fe.

62. Per aconseguir-ho cal renovar la pastoral juvenil, articulada per edats i atenta a les distintes condicions de nens, adolescents i joves. Cal, a més, dotar-la de més organicitat i coherència, escoltant pacientment les preguntes dels joves, per tal de fer-los protagonistes de l'evangelització i la construcció de la societat.

En aquesta tasca cal promoure ocasions de trobada entre els joves, per afavorir un clima d'escolta recíproca i oració. No s'ha de tenir por de ser exigents amb ells en el seu creixement espiritual. Se'ls ha d'indicar el camí de la santedat i estimular-los a prendre decisions compromeses en el seguiment de Jesús, enfortits per una vida sacramentalment intensa. D'aquesta manera, podran resistir les seduccions d'una cultura que sovint els proposa només valors efímers i fins i tot contraris a l'Evangeli, i fer que ells mateixos siguin capaços de manifestar una mentalitat cristiana en tots els àmbits de l'existència, inclosos el del lleure i la diversió.¹¹³

Tinc encara present davant els meus ulls els rostres alegres de molts joves, veritable esperança de l'Església i del món, signe eloqüent de l'Esperit que no es cansa de suscitar noves energies. Els he trobat moltes vegades en el meu pelegrinatge per diversos països, sobretot en les inoblidables Jornades Mundials de la Joventut.¹¹⁴

¹¹¹ Cf. *Propositio* 27.

¹¹² Carta als artistes (4 d'abril de 1999), 12: AAS 91 (1999), 1168.

¹¹³ Cf. *Propositio* 7b-c.

¹¹⁴ Cf. Homilia durant la Vigília d'oració celebrada en Tor Vergata, a la XV Jornada Mundial de la Joventut (19 d'agost de 2000), 6: *L'Osservatore Romano*, 25 d'agost de 2000, p. 12.

Atenció als mitjans de comunicació social

63. Atesa la seva importància, l'Església a Europa ha de prestar una gran atenció al món multiforme dels mitjans de comunicació social. Entre altres coses, això comporta una formació adequada dels cristians que hi treballen i dels seus usuaris, amb la finalitat d'assolir un bon domini dels nous llenguatges. Cal anar especialment amb cura a l'hora d'eleger persones competents per a la comunicació del missatge a través d'aquests mitjans. També és molt útil l'intercanvi d'informacions i estratègies entre les esglésies sobre els diversos aspectes i sobre les iniciatives relatives a aquest tipus de comunicació. I no s'ha de descurar la creació de mitjans de comunicació social locals, fins i tot en l'àmbit parroquial.

Al mateix temps, cal tractar d'introduir-se en els processos de la comunicació social per fer que es respecti millor la veritat de la informació i la dignitat de la persona humana. Amb aquesta finalitat, convido els catòlics a participar en l'elaboració d'un codi deontològic per a tots els qui intervenen en el sector de la comunicació social, deixant-se guiar pels criteris que els organismes competents de la Santa Seu han indicat recentment,¹¹⁵ i que els bisbes en el Sínode van sintetitzat així: «Respecte de la dignitat de la persona humana, dels seus drets, inclòs el dret a la privacitat; servei a la veritat, a la justícia i als valors humans, culturals i espirituals; respecte per les diverses cultures, evitant que es dilueixin en la massa, tutela dels grups minoritaris i dels més febles; recerca del bé comú per sobre dels interessos

particulars o del predomini de criteris exclusivament econòmics».¹¹⁶

Missio ad gentes

64. Un anunci de Jesucrist i de l'Evangelí que es limités només al context europeu mostraria símptomes d'una falta d'esperança preocupant. L'obra de l'evangelització està animada veritablement per una esperança cristiana quan s'obre a horitzons universals i porta a oferir gratuïtament a tothom allò que s'ha rebut també com un do. La *missio ad gentes* es converteix així en expressió d'una Església forjada per l'Evangelí de l'esperança, que es renova i es rejuveneix contínuament. Aquesta ha estat la convicció de l'Església a Europa al llarg dels segles: innumbrables grups de missioners i missioneres han anunciat l'Evangelí de Jesucrist a arreu del món, anant a trobar d'altres pobles i civilitzacions.

El mateix ardor missioner ha d'animar l'Església a l'Europa d'avui. La disminució del nombre de preveres i persones consagrades en alguns països no ha de ser impediment per a cap església particular perquè assumeixi les exigències de l'Església universal. Cadascuna trobarà la manera d'afavorir la preparació a la *missio ad gentes*, per respondre amb generositat al clam que s'eleva encara en molts pobles i nacions que desitgen conèixer l'Evangelí. En altres continents, particularment a l'Àsia i a l'Àfrica, les comunitats eclesials esguarden encara les esglésies d'Europa i esperen que continuïn portant a terme la seva vocació missionera. Els cristians d'Europa no poden renunciar a la seva història.¹¹⁷

¹¹⁵ Cf. Consell Pontifici per a les Comunicacions Socials, *Ètica en les comunicacions socials*, Ciutat del Vaticà, 4 de juny de 2000.

¹¹⁶ *Propositio* 13.

¹¹⁷ Cf. *Propositio* 12.

L'Evangelí: llibre per a l'Europa d'avui i de sempre

65. Al principi del Gran Jubileu de l'any 2000, en passar per la Porta Santa vaig aixecar davant de l'Església i del món el llibre dels Evangelis. Aquest gest, realitzat per cada bisbe a les diverses catedrals del món, vol indicar el compromís que l'Església té avui i sempre en el nostre continent.

Església d'Europa, entra al nou mil·lenni amb el llibre dels Evangelis! Que tots els fidels acullin l'exhortació conciliar a «la lectura assídua de les Escripures perquè adquireixin el "bé suprem de conèixer Jesucrist" (Fl 3,8), "ja que desconèixer l'Escriptura és desconèixer Crist"». ¹¹⁸ Que la Sagrada Bíblia continuï essent un tresor per a l'Església i per a tot cristià: en l'estudi atent de la Paraula trobarem aliment i força per portar a terme cada dia la nostra missió.

Tinguem aquest Llibre a les nostres mans! Rebem-lo del Senyor que ens l'ofereix contínuament per mitjà de la seva Església (cf. Ap 10,8). Devorem-lo (cf. Ap 10,9) perquè es converteixi en vida de la nostra vida. Degustem-lo fins al més profund: ens costarà, però ens proporcionarà alegria perquè és dolç com la mel (cf. Ap 10,9-10). Estarem així plens d'esperança i serem capaços de comunicar-la a cada home i dona que trobem en el nostre camí.

Capítol IV CELEBRAR L'EVANGELI DE L'ESPERANÇA

«Al qui seu al tron i a l'Anyell siguin donats la lloança, l'honor, la glòria i el poder pels segles dels segles» (Ap 5,13)

Una comunitat que prega

66. Hem de celebrar l'Evangelí de l'esperança, anunci de la veritat que ens fa lliures (cf. Jn 8,32). Davant l'Anyell de l'Apocalipsi comença una litúrgia solemne de lloança i adoració: «Al qui seu al tron i a l'Anyell siguin donats la lloança, l'honor, la glòria i el poder pels segles dels segles» (Ap 5,13). Aquesta visió, que revela Déu i el sentit de la història, té lloc «en el dia del Senyor» (Ap 1,10), el dia de la resurrecció reviscut per l'assemblea dominical.

L'Església que rep aquesta revelació és una comunitat que prega. Pregant escolta el seu Senyor i el que l'Esperit li diu: adora, lloa, dona gràcies i invoca l'arribada del Senyor, «Vine, Senyor Jesús!» (cf. Ap 22,16-20) i així afirma així que només d'Ell espera la salvació.

També a tu, Església de Déu que vius a Europa, se't demana que siguis comunitat que prega, lloant el teu Senyor amb els sagraments, la litúrgia i tota l'existència. En l'oració descobriràs la presència vivificant del Senyor. Així, fonamentant en Ell cadascuna de les teves accions, podràs proposar novament als europeus la trobada amb Ell mateix, l'única esperança veritable que pot satisfer plenament l'anhel de Déu que s'amaga en les diverses formes de cerca religiosa que rebroten a l'Europa contemporània.

¹¹⁸ Conc. ecum. Vat. II, Const. dogm. *Dei Verbum*, sobre la divina revelació, 25.

I. DESCOBRIR LA LITÚRGIA

El sentit religiós a l'Europa d'avui

67. Malgrat que al continent europeu hi ha àmplies zones descristianitzades, també hi ha signes que ajuden a perfilar-hi el rostre d'una Església que, creient, anuncia, celebra i serveix el seu Senyor. En efecte, no falten exemples de cristians autèntics, que viuen moments de silenci contemplatiu, participen fidelment en iniciatives espirituals, viuen l'Evangeli en la seva existència quotidiana i en donen testimoni en els diversos àmbits en què es mouen. Es poden entreveure també mostres d'una «santedat de poble», que manifesten com a l'Europa actual és possible viure l'Evangeli no només en l'esfera personal sinó també com una autèntica experiència comunitària.

68. Al costat de molts exemples de fe genuïna, hi ha també a Europa una religiositat vaga i, a vegades, desencaminada, que es mostra sovint de manera genèrica i superficial, fet que a vegades fins i tot contrasta amb les persones que la manifesten. Hi ha fenòmens clars de fugida cap a l'espiritualisme, el sincretisme religiós i esotèric i una cerca d'esdeveniments extraordinaris a tota costa, fins arribar a fer opcions esgarriades, com és ara l'adhesió a sectes perilloses o a experiències pseudoreligioses.

El desig difús d'aliment espiritual ha de ser acollit amb comprensió i purificat. A l'home que sent, encara que només sigui de manera confusa, de no pot viure només de pa, l'Església li ha de presentar de manera convincent la resposta de Jesús al temptador: «L'home no viu només de pa; viu de tota paraula que surt de la boca de Déu» (Mt 4,4).

Una Església que celebra

69. En el context de la societat actual, sovint tancada a la transcendència, sufocada per comportaments consumistes, presa fàcil d'antigues i noves idolatries i, al mateix temps, assedegada de quelcom que vagi més enllà de l'immediat, a l'Església d'Europa li espera una tasca laboriosa i apassionant alhora. Consisteix a descobrir el sentit del «misteri»; a renovar les celebracions litúrgiques perquè siguin signes més eloqüents de la presència de Crist, el Senyor; a proporcionar nous espais per al silenci, l'oració i la contemplació; a tornar als sacraments, especialment a l'Eucaristia i a la Penitència, com a font de llibertat i de nova esperança.

Per això t'adreço a tu, Església que vius a Europa, una invitació urgent: sigues una Església que prega, que lloa Déu, que reconeix la seva absoluta supremacia i l'exalta amb fe joiosa. Descobreix el sentit del misteri: viu-lo amb agraïment humil; dóna'n testimoni amb alegria sincera i contagiosa. Celebra la salvació de Crist: acull-la com un do que et fa sacrament seu i fes de la teva vida un veritable culte espiritual agradable a Déu (cf. Rm 12,1).

Sentit del misteri

70. Alguns símptomes revelen un decaïment del sentit del misteri en les celebracions litúrgiques, les quals justament ens haurien d'apropar a ell. Per tant, és urgent que a l'Església es revifi l'autèntic sentit de la litúrgia. Aquesta, com han recordat els pares sinodals,¹¹⁹ és instrument de santificació, celebració de la fe de l'Església i mitjà de transmissió de la fe. Amb la Sagrada Escriptura i els ensenyaments dels pares de l'Església, és font viva d'autèntica i

¹¹⁹ Cf. *Propositio* 14.

sòlida espiritualitat. Amb ella, com subratlla precisament també la tradició de les venerables esglésies orientals, els fidels entren en comunió amb la Santíssima Trinitat i experimenten la seva participació en la naturalesa divina com un do de la gràcia. La litúrgia es converteix així en anticipació de la benaurança final i participació de la glòria celestial.

71. En les celebracions, cal posar al centre Jesús i deixar-nos il·luminar i guiar per Ell. En elles, hi podem trobar una de les respostes millors que les nostres comunitats han de donar a una religiositat ambigua i inconsistent. La litúrgia de l'Església no té per objecte calmar els desigs i els temors de l'home, sinó escoltar i acollir Jesús que viu, honora i lloa el Pare, per tal de lloar-lo i honorar-lo amb Ell. Les celebracions eclesials proclamen que la nostra esperança ens ve de Déu per mitjà de Jesucrist, Senyor nostre.

Es tracta de viure la litúrgia com a acció de la Trinitat. El Pare és qui actua per nosaltres en els misteris celebrats; Ell és qui ens parla, ens perdona, ens escolta, ens dóna el seu Esperit; a Ell ens adreçem, l'escoltem, el lloem i l'invoquem. Jesús és qui actua per a la nostra santificació, fent-nos partícips del seu misteri. L'Esperit Sant és qui intervé amb la seva gràcia i ens converteix en el Cos de Crist, l'Església.

S'ha de viure la litúrgia com a anunci i anticipació de la glòria futura, terme últim de la nostra esperança. Com ensenya el Concili, «en la litúrgia terrenal pregustem i participem en la litúrgia celestial que se celebra a la ciutat santa, Jerusalem, cap a la qual ens adreçem com a pelegrins [...], fins que es manifesti Ell, la nostra Vida, i nosaltres ens manifestem amb Ell en la glòria».¹²⁰

¹²⁰ Const. *Sacrosanctum concilium*, sobre la sagrada litúrgia, 8.

Formació litúrgica

72. Si bé s'ha avançat molt des del Concili Ecumènic Vaticà II pel que fa a viure l'autèntic sentit de la litúrgia, encara queda molt camí per fer. Cal una renovació contínua i una formació constant per part de tots: ordenats, consagrats i laics.

La renovació veritable, més que recórrer a actuacions arbitràries, consisteix a desenvolupar cada vegada millor la consciència del sentit del misteri, de manera que les litúrgies siguin moments de comunió amb el misteri gran i sant de la Trinitat. Celebrant els actes sagrats com a relació amb Déu i acollida dels seus dons, com a expressió d'autèntica vida espiritual, l'Església d'Europa podrà alimentar veritablement la seva esperança i oferir-la a qui l'hagi perduda.

73. Per això es necessita fer un gran esforç de formació. Aquesta s'ha d'orientar a afavorir la comprensió del sentit veritable de les celebracions de l'Església i requereix una instrucció adequada sobre els ritus, una autèntica espiritualitat i una educació a viure-la en plenitud.¹²¹ Per tant, cal promoure més una autèntica «mistagogia litúrgica», amb la participació activa de tots els fidels, cadascú segons les tasques que té encomanades, en les accions sagrades, especialment en l'Eucaristia.

II. CELEBRAR ELS SAGRAMENTS

74. Cal donar més rellevància a la celebració dels sacraments, com a accions de Crist i de l'Església orientades a donar culte a Déu, a la santificació dels homes i a l'edificació de la comunitat eclesial. Reconeixent que Crist mateix hi actua per mitjà de l'Esperit Sant, els

¹²¹ Cf. *Propositio* 14; II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, *Relatio ante disceptationem*, III, 2: *L'Osservatore Romano*, 8 d'octubre de 1999, p. 23.

sagraments s'han de celebrar amb la màxima cura i en les condicions apropiades. Les esglésies particulars del continent han de posar el màxim interès a reforçar la pastoral dels sagraments, perquè se'n reconegui la veritat profunda. Els pares sinodals han destacat aquesta exigència a fi de contrarestar dos perills: d'una banda, alguns ambients eclesials sembla que han perdut l'autèntic sentit del sagrament i podrien banalitzar els misteris celebrats; d'altra banda, molts batejats, per costum i tradició, continuen recorrent als sagraments en moments significatius de la seva existència, però sense viure d'acord amb les normes de l'Església.¹²²

L'Eucaristia

75. L'Eucaristia, do suprem de Crist a l'Església, fa present sacramentalment el sacrifici de Crist per a la nostra salvació: «La Sagrada Eucaristia, en efecte, conté tot el bé espiritual de l'Església, és a dir, Crist mateix, la nostra Pasqua».¹²³ L'Església, en la seva peregrinació, hi acudeix com a «font i cimal de tota la vida cristiana»¹²⁴ i hi troba la font de tota esperança. En efecte, l'Eucaristia «dóna impuls al nostre camí històric, posant una llavor de viva esperança en la dedicació quotidiana de cadascú a les seves pròpies tasques».¹²⁵

Tots estem convidats a confessar la fe en l'Eucaristia, «penyora de la glòria futura», convençuts que la comunió amb Crist, viscuda ara com a pelegrins en l'existència terrenal, anticipa la trobada

¹²² Cf. *Propositio* 14, 2.

¹²³ Conc. ecum. Vat. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, sobre el ministeri i vida dels preveres, 5.

¹²⁴ Conc. ecum. Vat. II, Const. Dogm. *Lumen gentium*, sobre l'Església, 11.

¹²⁵ Carta enc. *Ecclesia de Eucharistia* (17 d'abril de 2003), 20: *L'Osservatore Romano*, 18 d'abril de 2003, p. 9.

suprema del dia en què «serem semblants a ell, perquè el veurem tal com és» (1Jn 3,2). L'Eucaristia és «pregustar l'eternitat en el temps», presència divina i comunió amb ella; memorial de la Pasqua de Crist, és per naturalesa portadora de la gràcia en la història humana. Obre al futur de Déu; essent comunió amb Crist, amb el seu cos i la seva sang, és participació en la vida eterna de Déu.¹²⁶

La reconciliació

76. Juntament amb l'Eucaristia, el sagrament de la Reconciliació ha de tenir també un paper fonamental en la recuperació de l'esperança: «En efecte, l'experiència personal del perdó de Déu per a cadascú de nosaltres és fonament essencial de tota esperança respecte al nostre futur».¹²⁷ Una de les causes de l'abatiment que afecta molts joves d'avui cal buscar-lo en la incapacitat de reconèixer-se pecadors i deixar-se perdonar, una incapacitat deguda sovint a la solitud de qui, vivint com si Déu no existís, no té ningú a qui demanar perdó. En canvi, el qui es reconeix pecador i s'encomana a la misericòrdia del Pare celestial experimenta l'alegria d'un veritable alliberament i pot viure sense tancar-se en la seva pròpia misèria.¹²⁸ Rep així la gràcia d'un nou començament i troba motius per esperar.

Cal, doncs, que es revitalitzi en l'Església d'Europa el sagrament de la Reconciliació. Tanmateix, convé recordar que la forma del sagrament és la confessió personal dels pecats, seguida de l'absolució individual. Aquesta

¹²⁶ Cf. Catequesi a l'Audiència general (25 d'octubre de 2000), 2: *Insegnamenti* XXIII/2 (2000), 697.

¹²⁷ *Propositio* 16.

¹²⁸ Cf. II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, *Relatio ante disceptationem*, III, 2: *L'Osservatore Romano*, 8 d'octubre de 1999, p. 23.

trobada entre el penitent i el sacerdot ha de ser afavorida en qualsevol de les formes previstes pel ritu del sagrament. Davant la pèrdua tan estesa del sentit del pecat i la mentalitat creixent que es caracteritza pel relativisme i pel subjectivisme en el camp moral, cal que a cada comunitat eclesial s'ofereixi una formació seriosa de les consciències.¹²⁹ Els pares sinodals han insistit que es reconegui clarament la veritat del pecat personal i la necessitat del perdó personal de Déu mitjançant el ministeri del sacerdot. Les absolucions col·lectives no són una manera alternativa d'administrar el sagrament de la Reconciliació.¹³⁰

77. M'adreço als sacerdots i els exhorto a oferir generosament la pròpia disponibilitat per escoltar les confessions i que ells mateixos donin exemple, acudint regularment al sagrament de la Penitència. Els recomano que procurin estar al dia en el camp de la teologia moral, de manera que sàpiguen afrontar amb competència els problemes que s'han plantejat recentment a la moral personal i social. I que prestin una atenció especial a les condicions concretes de vida amb què es troben els fidels i els ajudin pacientment a descobrir les exigències de la llei moral cristiana, ajudant-los a viure el sagrament com una trobada joiosa amb la misericòrdia del Pare del Cel.¹³¹

Oració i vida

78. Juntament amb la celebració Eucarística, fa falta promoure també altres formes d'oració comunitària¹³² i

¹²⁹ Cf. *Propositio* 16.

¹³⁰ Cf. *Motu proprio Misericòrdia Dei* (7 d'abril de 2002), 4: AAS 94 (2002), 456-457.

¹³¹ Cf. *Propositio* 16; Carta als Sacerdots per al Dijous Sant de 2002 (17 de març de 2002), 4: AAS 94 (2002), 435-436.

¹³² Cf. *Propositio* 14c.

ajudar a descobrir la relació entre aquesta i l'oració litúrgica. En particular, mantenint viva la tradició de l'Església llatina, cal promoure les diverses manifestacions del culte eucarístic fora de la Missa: l'adoració personal, l'exposició i la processó, que s'han de concebre com a expressió de fe en la presència real i permanent del Senyor en el sagrament de l'altar.¹³³ S'ha d'ensenyar a veure una relació similar a la del misteri eucarístic en la celebració, personal o comunitària, de la Litúrgia de les Hores, el valor de la qual per als fidels laics ha estat destacada pel Concili Vaticà II.¹³⁴ Cal exhortar les famílies a dedicar algun temps a l'oració en comú, per tal que interpretin tota la vida matrimonial i familiar a la llum de l'Evangeli. Així, posant-se a l'escolta de la Paraula de Déu, s'establirà una litúrgia domèstica que marcarà tots els moments de la vida familiar.¹³⁵

Tota forma d'oració comunitària pressuposa l'oració individual. Entre la persona i Déu s'estableix un col·loqui franc que s'expressa en la lloança, l'agraïment, la súplica al Pare per Jesucrist i en l'Esperit Sant. Cal que mai no es descuidi l'oració personal, que és com l'aire que respira el cristià. I cal ensenyar també a descobrir la relació entre aquesta última i l'oració litúrgica.

79. S'ha de dedicar també una atenció especial a la pietat popular,¹³⁶ tant estesa per les diverses regions d'Europa mitjançant les confraries, processons i peregrinacions a nombrosos santuaris, perquè enriqueix l'itinerari de l'any litúrgic, inspirant usos i costums familiars i socials. Totes aquestes formes s'han de tractar amb cura mitjançant una

¹³³ Cf. *ibíd.*

¹³⁴ Cf. *Const. Sacrosanctum concilium*, sobre la sagrada litúrgia, 100.

¹³⁵ Cf. *Propositio* 14c; *Propositio* 20.

¹³⁶ Cf. *Propositio* 20.

pastoral de promoció i renovació que els ajudi a desenvolupar tot el que tenen d'expressió autèntica de la saviesa del Poble de Déu. Ho és, certament, el Sant Rosari. En aquest any dedicat a ell em complau recomanar que es resi, perquè «el Rosari, entès en el seu significat ple, porta al cor mateix de la vida cristiana i ofereix una oportunitat ordinària i fecunda, espiritual i pedagògica per a la contemplació personal, la formació del Poble de Déu i la nova evangelització».¹³⁷

En el camp de la pietat popular, cal vigilar constantment els aspectes ambigus d'algunes de les seves manifestacions per tal de preservar-les de desviacions secularistes, de consumismes desconsiderats o també de riscos de superstició, i així mantenir-les dintre d'unes formes autèntiques i assenyades. Cal dur a terme una pedagogia apropiada, explicant com s'ha viure la pietat popular, sempre en harmonia amb la litúrgia de l'Església i vinculada amb els sacraments.

80. Cal no oblidar que el «culte espiritual agradable a Déu» (cf. Rm 12,1) es realitza principalment en l'existència quotidiana, viscuda en la caritat amb el lliurament lliure i generós d'un mateix fins i tot en moments d'aparent impotència. Així, la vida està animada per una esperança inexhaurible, perquè només es basa en la certesa del poder de Déu i de la victòria de Crist: és una vida plena de consolacions de Déu, amb les quals hem de consolar, per la nostra banda, tots els qui ens trobem pel camí (cf. 2 Co 1,4).

El dia del Senyor

81. El dia del Senyor és un moment paradigmàtic i summament evocador en la celebració de l'Evangeli de l'esperança.

En el context actual, diverses circumstàncies fan difícil que els cristians visquin plenament el diumenge com a dia de la trobada amb el Senyor. No és estrany que es redueixi a un simple «cap de setmana», a un temps de mera evasió. Fa falta, doncs, una acció pastoral articulada en l'àmbit educatiu, espiritual i social, que ajudi a viure'n el sentit genuí.

82. Per tant, renovo la invitació a recuperar el sentit més profund del dia del Senyor,¹³⁸ perquè sigui santificat amb la participació en l'Eucaristia i amb un descans ple de fraternitat i alegria cristiana. Que se celebri com a centre de tot el culte, preanunci incessant de la vida sense fi, que referma l'esperança i encoratja en el camí. Per això, no s'ha de tenir por de defensar-lo contra tota insídia i d'esforçar-se per salvaguardar-lo en l'organització del treball, de manera que sigui un dia per a l'home i avantatjós per a tota la societat. En efecte, si es priva el diumenge del seu sentit originari i no és possible donar-hi un espai adequat per a l'oració, el descans, la comunió i l'alegria, pot succeir que «l'home quedi tancat en un horitzó tan restringit que no li sigui permès ja de veure el "cel". Aleshores, encara que vagi vestit de festa, interiorment serà incapaç de "fer festa"».¹³⁹ I sense la dimensió de la festa, l'esperança no trobaria una llar on viure.

¹³⁷ Carta ap. *Rosarium Virginis Mariae* (10 d'octubre de 2002), 3: AAS 95 (2003), 7.

¹³⁸ *Propositio* 14.

¹³⁹ Carta ap. *Dies Domini* (31 de maig de 1998), 4: AAS 90 (1998), 716.

Capítol V

SERVIR L'EVANGELI DE L'ESPERANÇA

«Conec les teves obres, el teu amor, la teva fe, el teu servei i la teva constància» (Ap 2,19)

El camí de l'amor

83. La paraula que l'Esperit diu a les esglésies conté un judici sobre la seva vida. Aquest es refereix a fets i a comportaments. «Conec la teva conducta» és la introducció que, com una tornada i amb poques variants, apareix en les cartes adreçades a les set esglésies. Quan les obres són positives, són fruit de la laboriositat i la constància, del saber resistir les dificultats, la tribulació i la pobresa; ho són també de la fidelitat en les persecucions, de la caritat, la fe i el servei. En aquest sentit, poden ser enteses com la descripció d'una església que, a més d'anunciar i celebrar la salvació que li ve del Senyor, la "viu" en la vida concreta.

Per servir a l'Evangeli de l'esperança, l'Església que viu a Europa està cridada també a seguir el camí de l'amor. És un camí que passa per la caritat evangelitzadora, l'esforç multiforme en el servei i l'opció per una generositat constant ni límits.

I. EL SERVEI DE LA CARITAT

En la comunió i en la solidaritat

84. Per a tot ésser humà, la caritat que es rep i es dona és l'experiència originària de la qual neix l'esperança. «L'home no pot viure sense amor. Per a si mateix, és un ésser incompreensible; la seva vida no té sentit si no se li revela l'amor, si no es troba amb l'amor, si no l'experimenta i el fa propi, si no hi participa vivament».¹⁴⁰

¹⁴⁰ Carta enc. *Redemptor hominis* (4 de març de 1979), 10: AAS 71 (1979), 274.

El repte de l'Església a l'Europa d'avui consisteix, doncs, a ajudar l'home contemporani a experimentar l'amor de Déu Pare i de Crist en l'Esperit Sant, mitjançant el testimoni de la caritat, que té en si mateixa una força intrínseca evangelitzadora.

En això consisteix, en definitiva, l'«Evangeli», la bona notícia per a tots els homes: «Déu ens ha estimat primer» (cf. 1 Jn 4,10.19); Jesús ens ha estimat fins al final (cf. Jn 13,1). Gràcies al do de l'Esperit, s'ofereix als creients la caritat de Déu, que els fa participants de la seva mateixa capacitat d'estimar: la caritat constreny en el cor de cada deixeble i de tota l'Església (cf. 2Co 5,14). Precisament perquè es rep de Déu, la caritat es converteix en manament per a l'home (cf. Jn 13,34).

Viure en la caritat és, doncs, un anunci joios per a tothom que fa visible l'amor de Déu, que no abandona a ningú. En definitiva, significa donar a l'home desorientat raons veritables per continuar esperant.

85. És vocació de l'Església, com a «signe creïble, encara que sempre inadequat de l'amor viscut, fer que els homes i les dones es trobin amb l'amor de Déu i de Crist, que ve del trobament amb Ell».¹⁴¹ L'Església, «signe i instrument de la unió íntima amb Déu i de la unitat de tot el gènere humà»,¹⁴² dona testimoni de l'amor quan les persones, les famílies i les comunitats viuen intensament l'Evangeli de la caritat. En altres paraules, les nostres comunitats eclesials estan cridades a ser veritables escoles pràctiques de comunió.

¹⁴¹ II Assemblea especial per a Europa del Sinode dels Bisbes, *Instrumentum laboris*, n. 72: *L'Osservatore Romano*, 6 d'agost de 1999 - Supl., pàg. 15.

¹⁴² Conc. ecum. Vat. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, sobre l'Església, 1.

Per la seva pròpia naturalesa, el testimoniatge de la caritat s'ha d'estendre més enllà dels confins de la comunitat eclesial, per arribar a cada ésser humà, de manera que l'amor per tots els homes fomenti autèntica solidaritat en tota la vida social. Quan l'Església serveix la caritat, fa créixer alhora la «cultura de la solidaritat» i així contribueix a donar nova vida als valors universals de la convivència humana.

Des d'aquesta perspectiva, cal revalorar el sentit autèntic del voluntariat cristià. Nascut de la fe i alimentat contínuament per ella, ha de saber conjugar la capacitat professional i l'amor autèntic, i impulsar els qui el practiquen a «elevant els sentiments de simple filantropia a l'altura de la caritat de Crist; a reconquerir cada dia, entre fatigues i cansaments, la consciència de la dignitat de cada home; a sortir a trobar les necessitats de les persones i iniciar –si cal– nous camins allí on siguin més urgents les necessitats i més escasses les atencions i el suport».¹⁴³

II. SERVIR L'HOME EN LA SOCIETAT

Donar esperança als pobres

86. Es demana a tota l'Església que doni nova esperança als pobres. Per a ella, acollir-los i servir-los significa acollir i servir Crist (cf. Mt 25,40). L'amor preferencial per als pobres és una dimensió necessària de l'ésser cristià i del servei a l'Evangelí. Estimar-los i mostrar-los que són els predilectes de Déu significa reconèixer que les persones valen per si mateixes, siguin quines siguin les condicions econòmiques, culturals o socials en què es trobin, i ajudar-les a valorar les seves pròpies capacitats.

87. Cal també deixar-se interpel·lar pel fenomen de l'atur, que és una plaga social greu en molts països d'Europa. A això cal afegir també els problemes relacionats amb els creixents fluxos migratoris. L'Església ha de mostrar que el treball és un bé del qual tota la societat s'ha de fer càrrec.

Reiterant els criteris ètics que han de regir el mercat i l'economia, respectant escrupolosament el lloc central de l'home, l'Església no ha de deixar d'intentar dialogar amb les persones responsables, tant en l'àmbit polític, com sindical i empresarial.¹⁴⁴ Aquest diàleg s'ha d'orientar a la construcció d'una Europa entesa com a comunitat de persones i pobles, comunitat solidària en l'esperança, no sotmesa exclusivament a les lleis del mercat, sinó decididament preocupada per salvaguardar també la dignitat de l'home en les relacions econòmiques i socials.

88. Cal promoure també convenientment la pastoral dels malalts. Tenint en compte que la malaltia és una situació que planteja qüestions essencials sobre el sentit de la vida, la cura dels malalts ha de ser una de les prioritats «en una societat de la prosperitat i l'eficiència; en una cultura caracteritzada per la idolatria del cos, per la supressió del sofriment i el dolor, i pel mite de l'eterna joventut».¹⁴⁵ Per a això s'ha de promoure, d'una banda, una adequada presència pastoral en els diversos llocs on es viu el dolor, per exemple, mitjançant la dedicació dels capellans als hospitals, membres d'associacions de voluntariat, institucions sanitàries eclesiàstiques, i, d'altra banda, el suport a les famílies dels malalts. A més, cal estar al costat del personal mèdic i auxiliar amb mitjans pastorals adequats, per tal de recolzar-lo en la seva vocació delicada al servei dels

¹⁴³ Carta enc. *Evangelium vitae* (25 de març de 1995), 90: AAS 87 (1995), 503.

¹⁴⁴ Cf. *Propositio* 33.

¹⁴⁵ *Propositio* 35.

malalts. En efecte, els agents sanitaris presten en la seva activitat de cada dia un noble servei a la vida. A ells se'ls demana que donin també als pacients una ajuda espiritual especial, que aporti la calor d'un autèntic contacte humà.

89. Finalment, no s'ha d'oblidar que a vegades es fa un ús indegut dels béns de la terra. En efecte, l'home, descuidant la seva missió de conrear i tenir cura de la terra amb saviesa i amor (cf. Gn 2,15), ha devastat en moltes zones boscos i planes, ha contaminat les aigües, ha fet irrespirable l'aire, ha alterat els sistemes hidrogeològics i atmosfèrics, i ha desertitzat grans superfícies.

També en aquest cas, servir l'Evangelí de l'esperança vol dir vetllar novament per en un ús correcte dels béns de la terra¹⁴⁶ i cridar l'atenció perquè, a més de tutelar els ambients naturals, es defensi la qualitat de la vida de les persones i es prepari per a les generacions futures un entorn més ajustat al projecte del Creador.

La veritat sobre el matrimoni i la família

90. L'Església a Europa, en tots els seus estaments, ha de proposar amb fidelitat la veritat sobre el matrimoni i la família.¹⁴⁷ És una necessitat que sent de manera urgent, perquè sap que aquesta tasca li competeix per la missió evangelitzadora que el seu Espòs i Senyor li ha confiat i que avui es planteja amb especial urgència. En efecte, són molts els factors culturals, socials i polítics que contribueixen a provocar una crisi cada vegada més evident de la família, que comprometen en bona mesura la veritat i la dignitat de la persona humana i que posen en qüestió, desvirtuant-la, la idea mateixa de

família. El valor de la indissolubilitat matrimonial es tergiversa cada vegada més; es reclamen formes de reconeixement legal de les convivències de fet, equiparant-les al matrimoni legítim; no falten projectes per acceptar models de parella en els quals la diferència sexual no es considera essencial.

En aquest context, es demana a l'Església que anunciï amb renovada força el que l'Evangelí diu sobre el matrimoni i la família, per tal de comprendre'n el sentit i el valor en el disseny salvador de Déu. En particular, cal refermar aquestes institucions com a procedents de la voluntat de Déu. Cal descobrir la veritat de la família com a comunió íntima de vida i d'amor,¹⁴⁸ oberta a la procreació de noves persones, com també la seva dignitat d'«església domèstica» i la seva participació en la missió de l'Església i en la vida de la societat.

91. Segons els pares sinodals, s'ha de reconèixer que moltes famílies, en la seva existència quotidiana viscuda en l'amor, són testimonis visibles de la presència de Jesús, que les acompanya i sustenta amb el do de l'Esperit. Per recolzar-les en aquest camí, cal aprofundir la teologia i l'espiritualitat del matrimoni i de la família; proclamar amb fermesa i integritat, manifestant-ho amb exemples convincents, la veritat i la bellesa de la família fonamentada en el matrimoni d'un home i una dona, entès com a unió estable i oberta al do de la vida; promoure en totes les comunitats eclesials una pastoral familiar adequada i orgànica. Així mateix, l'Església ha d'oferir amb sol·licitud materna una ajuda als qui es troben en situacions difícils, per exemple les mares solteres, persones separades, divorciades o fills abandonats. En tot cas, convé suscitar, acompanyar i sostenir el just

¹⁴⁶ Cf. *Propositio* 36.

¹⁴⁷ Cf. *Propositio* 31.

¹⁴⁸ Cf. Conc. ecum. Vat. II, Const. past. *Gaudium et spes*, sobre l'Església en el món actual, 48.

protagonisme de les famílies, de manera individual o associada, en l'Església i en la societat, i esforçar-se perquè els estats i la Unió Europea promoguin polítiques familiars autèntiques i adequades.¹⁴⁹

92. Cal prestar una atenció particular perquè els joves i els nuvis rebin una educació en l'amor, per mitjà de programes específics de preparació al sagrament del Matrimoni, que els ajudin a arribar a la celebració vivint en castedat. En la seva labor educativa, l'Església s'ha de mostrar sol·licita i acompanyar els joves després de la celebració del matrimoni.

93. Finalment, l'Església s'ha d'apropar també, amb bondat materna, a les situacions matrimonials en les quals fàcilment pot decaure l'esperança. En particular, «davant de tantes famílies desestructurades, l'Església no se sent cridada a expressar un judici sever i indiferent, sinó més aviat a il·luminar els diversos drames humans amb la llum de la paraula de Déu, acompanyada del testimoniatge de la seva misericòrdia. Amb aquest esperit, la pastoral familiar ha de tractar d'alleujar també les situacions dels creients que s'han divorciat i s'han tornat a casar civilment. No estan exclosos de la comunitat; al contrari, estan convidats a participar en la seva vida, recorrent un camí de creixement en l'esperit de les exigències evangèliques. L'Església, sense ocultar-los la veritat del desordre moral objectiu en el qual es troben i de les conseqüències que se'n deriven per a la pràctica sacramental, els vol mostrar tota la seva proximitat materna».¹⁵⁰

94. Si per servir l'Evangeli de l'esperança cal prestar una atenció adequada i

¹⁴⁹ Cf. *Propositio* 31.

¹⁵⁰ Discurs en la III Trobada Mundial amb les Famílies en ocasió del seu Jubileu (14 d'octubre de 2000), 6: *L'Osservatore Romano*, 20 d'octubre de 2000, p. 6.

prioritària a la família, també és indubtable que les famílies mateixes han d'acomplir una tasca insubstituïble respecte a l'Evangeli de l'esperança. Per això, amb confiança i afecte a totes les famílies cristianes que viuen a Europa, els renovo la invitació: «Famílies, sigueu el que sou!». Vosaltres sou la representació viva de la caritat de Déu: en efecte, teniu la «missió de custodiar, revelar i comunicar l'amor, com a reflex viu i participació real de l'amor de Déu per la humanitat i de l'amor de Crist Senyor per l'Església, la seva esposa».¹⁵¹

Sou el «santuari de la vida [...]: l'àmbit on la vida, do de Déu, pot ser acollida i protegida de manera adequada contra els múltiples atacs a què està exposada, i es pot desenvolupar segons les exigències d'un creixement humà autèntic».¹⁵²

Sou el fonament de la societat, com a lloc primordial de la «humanització» de la persona i de la convivència civil,¹⁵³ model per instaurar relacions socials viscudes en l'amor i la solidaritat.

Sigueu vosaltres mateixes testimonis creïbles de l'Evangeli de l'esperança! Perquè sou «*gaudium et spes*».¹⁵⁴

Servir l'Evangeli de la vida

95. L'envelliment i la disminució de la població que s'observa en molts països d'Europa és motiu de preocupació; en efecte, la disminució dels naixements és

¹⁵¹ Exhort. ap. *Familiaris consortio*, sobre la missió de la família en el món actual (22 de novembre de 1981), 17: AAS 74 (1982), 99-100.

¹⁵² Carta enc. *Centesimus annus* (1 de maig de 1991), 39: AAS 83 (1991), 842.

¹⁵³ Cf. Exhort. ap. postsinodal *Christifideles laici* (30 de desembre de 1988), 40: AAS 81 (1989), 469.

¹⁵⁴ Cf. Discurs en la I Trobada Mundial amb les Famílies (8 d'octubre de 1994), 7: AAS 87 (1995), 587.

síntoma de poca serenitat davant del propi futur, manifesta clarament una manca d'esperança i és signe de la «cultura de la mort» que envaeix la societat actual.¹⁵⁵

Juntament amb la disminució de la natalitat, cal recordar altres signes que contribueixen a traçar l'eclipsi del valor de la vida i a desencadenar una espècie de conspiració contra ella. Entre aquests, cal esmentar amb tristesa, en primer lloc, la difusió de l'avortament, recurrent fins i tot a productes quimicofarmacèutics que permeten efectuar-lo sense haver d'acudir al metge i eludir qualsevol forma de responsabilitat social; això es veu afavorit per l'existència, en molts estats del continent, de legislacions permissives d'un acte que és sempre un «crim nefast»¹⁵⁶ i un desordre moral greu. Tampoc no es poden oblidar els atemptats perpetrats per la «intervenció sobre els embrions humans que, àdhuc buscant fins legítims en si mateixos, en comporten inevitablement la destrucció», o mitjançant l'ús incorrecte de tècniques de diagnòstic prenatal posades al servei no de teràpies de vegades possibles sinó «d'una mentalitat eugenèsica, que accepta l'avortament selectiu».¹⁵⁷

Convé citar també la tendència, detectada en algunes parts d'Europa, a creure que es pot permetre de manera conscient posar fi a la pròpia vida o a la de qualsevol altre ésser humà: d'aquí la difusió de l'eutanàsia, practicada de manera encoberta o obertament, per a la qual no falten peticions i exemples tristos de legalització.

96. Davant d'aquest estat de coses, és necessari «servir l'Evangelí de la vida»

¹⁵⁵ Cf. *Propositio 32*.

¹⁵⁶ Conc. ecum. Vat. II, Const. past. *Gaudium et spes*, sobre l'Església en el món actual, 51.

¹⁵⁷ Carta enc. *Evangelium vitae* (25 de març de 1995), 63: AAS 87 (1995), 473.

fins i tot mitjançant una «mobilització general de les consciències i un esforç ètic comú, per posar en pràctica una gran estratègia en favor de la vida».¹⁵⁸ Aquest és un gran repte que s'ha d'afrontar amb responsabilitat, convençuts que «el futur de la civilització europea depèn en gran part de la defensa decidida i la promoció dels valors de la vida, nucli del seu patrimoni cultural»;¹⁵⁹ es tracta, doncs, de retornar a Europa la seva dignitat veritable, que consisteix a ser un lloc on cada persona veu afirmada la seva incomparable dignitat.

Així doncs, faig meves aquestes paraules dels pares sinodals: «El Sínode dels Bisbes europeus anima les comunitats cristianes a ser evangelitzadores de la vida; anima els matrimonis i les famílies cristianes a ajudar-se mútuament a ser fidels a la seva missió de col·laboradors de Déu en la procreació i l'educació de noves criatures; valora qualsevol intent de reaccionar contra l'egoisme en l'àmbit de la transmissió de la vida, fomentat per falsos models de seguretat i de felicitat; demana als estats i a la Unió Europea que posen en pràctica polítiques clarividents que promoguin les condicions concretes d'habitatge, treball i serveis socials idònies per afavorir la constitució de la família, la realització de la vocació a la maternitat i a la paternitat, i, a més, assegurin a l'Europa d'avui el recurs més preciós: els europeus del dia de demà».¹⁶⁰

Construir una ciutat digna de l'home

97. La caritat diligent ens obliga a anticipar el Regne futur. Per això mateix, col·labora en la promoció dels autèntics valors que són la base d'una civilització

¹⁵⁸ *Ibíd.*, 95, l.c., 509.

¹⁵⁹ Discurs al nou ambaixador de Noruega davant la Santa Seu (25 de març de 1995): *Insegnamenti XVIII/1* (1995), 857.

¹⁶⁰ *Propositio 32*.

digna de l'home. En efecte, com recorda el Concili Vaticà II, «els cristians, en el seu pelegrinatge cap a la ciutat celestial, han de buscar i tastar les coses de dalt; això no fa disminuir gens, sinó que més aviat augmenta la importància de la seva tasca de treballar juntament amb tots els homes en l'edificació d'un món més humà».¹⁶¹ L'espera d'un cel nou i una terra nova, en comptes d'allunyar-nos de la història, intensifica la seva sol·licitud per la realitat present, on ja ara creix una novetat, que és germen i figura del món que vindrà.

Animats per aquestes certeses de fe, esforcem-nos a construir una ciutat digna de l'home. Encara que no sigui possible establir en la història un ordre social perfecte, sabem però que cada esforç sincer per construir un món millor compta amb la benedicció de Déu, i que cada llavor de justícia i d'amor plantada en el temps present floreix per a l'eternitat.

98. La doctrina social de l'Església té una funció inspiradora en la construcció d'una ciutat digna de l'home. En efecte, amb ella l'Església planteja al continent europeu la qüestió de la qualitat moral de la seva civilització. Té l'origen, d'una banda, en la trobada del missatge bíblic amb la raó i, d'altra banda, en els problemes i les situacions que afecten la vida de l'home i la societat. Amb el conjunt dels principis que ofereix, aquesta doctrina contribueix a posar bases sòlides per a una convivència en la justícia, la veritat, la llibertat i la solidaritat. Orientada a defensar i a promoure la dignitat de la persona, fonament no tan sols de la vida econòmica i política, sinó també de la justícia social i de la pau, es mostra capaç de donar suport als pilars bàsics del

futur del continent.¹⁶² En aquesta mateixa doctrina es troben les bases per poder defensar l'estructura moral de la llibertat, a fi de protegir la cultura i la societat europea tant de la utopia totalitària d'una «justícia sense llibertat», com d'una «llibertat sense veritat», que comporta un fals concepte de «tolerància», precursors ambdues d'errors i horrors per a la humanitat, com mostra tristament la història recent d'Europa.¹⁶³

99. La doctrina social de l'Església, per la seva relació intrínseca amb la dignitat de la persona, està formulada perquè la puguin entendre també els qui no pertanyen a la comunitat dels creients. És urgent, doncs, difondre'n el coneixement i l'estudi, superant la ignorància que se'n té fins i tot entre els cristians. Ho exigeix la nova Europa en via de construcció, que necessita persones formades en aquests valors i amatents a treballar amb afany en la realització del bé comú. És necessària la presència de laics cristians que, en les diverses responsabilitats de la vida civil, de l'economia, la cultura, la salut, l'educació i la política, treballin per infondre-hi els valors del Regne.¹⁶⁴

Vers una cultura de l'acollida

100. Entre els reptes que té avui el servei a l'Evangeli de l'esperança s'ha d'incloure el fenomen creixent de la immigració, que reclama la capacitat de l'Església per acollir tota persona, siguin quins siguin el seu poble o la nació de pertinença. Estimula també tota la societat europea i les seves institucions a buscar un ordre just i maneres de

¹⁶¹ Const. past. *Gaudium et spes*, sobre l'Església en el món actual, 57.

¹⁶² Cf. *Propositio* 28; I Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, Declaració final (13 de desembre de 1991), 2: Ench. Vat. 10, nn. 659-669.

¹⁶³ Cf. *Propositio* 23.

¹⁶⁴ Cf. *Propositio* 28.

convivència que respectin a tots i la legalitat, en un procés de possible integració.

Tenint en compte l'estat de misèria, de subdesenvolupament o de llibertat insuficient que encara caracteritza, per desgràcia, diversos països i que és una de les causes que impulsen molts a deixar la seva terra, cal un compromís valent per part de tots per assolir un ordre econòmic internacional més just, capaç de promoure l'autèntic desenvolupament de tots els pobles i de tots els països.

101. Davant del fenomen de la immigració, es planteja la qüestió de si Europa és capaç de trobar formes d'acollida i hospitalitat intel·ligents. Ho exigeix la visió «universal» del bé comú: fa falta ampliar les perspectives fins a abastar les exigències de tota la família humana. El fenomen mateix de la globalització reclama obertura i participació, si no vol ser origen d'exclusió i de marginació, sinó més aviat de participació solidària de tots en la producció i l'intercanvi de béns.

Tothom ha de col·laborar en el creixement d'una cultura madura de l'acollida que, tenint en compte la igualtat en dignitat de tota persona i l'obligada solidaritat envers els més febles, exigeix que es reconeixin a tot immigrant els drets fonamentals. Correspon a les autoritats públiques la responsabilitat d'exercir el control dels fluxos migratoris tenint en compte les exigències del bé comú. L'acollida s'ha de fer sempre respectant les lleis i, per tant, s'ha d'harmonitzar, si és necessari, amb la repressió decidida dels abusos.

102. També és necessari tractar de manera concreta possibles formes d'autèntica integració dels immigrants acollits legítimament en el teixit social i cultural de les diverses nacions europees.

Això exigeix no cedir a la indiferència sobre els valors humans universals i salvaguardar el patrimoni cultural de cada nació. Una convivència pacífica i un intercanvi de la pròpia riquesa interior faran possible la construcció d'una Europa que sàpiga ser casa comuna, en la qual tothom sigui acollit, ningú es vegi discriminat i cadascú sigui tractat i visqui responsablement com a membre d'una sola gran família.

103. Per la seva banda, l'Església està cridada a «continuar la seva activitat, creant i millorant cada vegada més els serveis d'acollida i l'atenció pastoral amb els immigrants i refugiats»,¹⁶⁵ perquè se'n respectin la dignitat i la llibertat, i se n'afavoreixi la integració.

En particular, convé no oblidar una atenció pastoral específica a la integració dels immigrants catòlics, respectant la seva cultura i la peculiaritat de la seva tradició religiosa. Per a això s'han d'afavorir els contactes entre les esglésies d'origen dels immigrants i les d'acollida, amb la finalitat d'estudiar formes d'ajuda que poden preveure també la presència entre els immigrants de preveres, consagrats i agents de pastoral, formats adequadament, procedents dels seus països.

El servei a l'Evangelí requereix, a més, que l'Església, defensant la causa dels oprimits i els exclosos, demani a les autoritats polítiques dels diversos estats i als responsables de les institucions europees que reconeixin la condició de refugiats als qui fugen del propi país d'origen perquè la seva vida està en perill, i els facilitin el retorn al seu país; com també que es creïn les condicions necessàries perquè es respecti la dignitat de tots els immigrants i se'n defensin els seus drets fonamentals.¹⁶⁶

¹⁶⁵ *Propositio* 34.

¹⁶⁶ Cf. Congregació per als Bisbes, Instr. *Nemo est* (22 d'agost de 1969), 16: AAS 61 (1969), 621-622;

III. OPTEM PER LA CARITAT!

104. La crida a viure la caritat activa, que els pares sinodals adrecen a tots els cristians del continent europeu,¹⁶⁷ és una síntesi reeixida d'un autèntic servei a l'Evangeli de l'esperança. Ara te la proposo a tu, Església de Crist que vius a Europa. Que les alegries i esperances, les tristeses i angoixes dels europeus d'avui, sobretot dels pobres i dels qui sofreixen, siguin les teves alegries i esperances, les teves tristeses i angoixes, i que res del que és genuïnament humà deixi de tenir ressò en el teu cor. Esguarda Europa i el seu rumb amb la simpatia de qui aprecia tot element positiu, però que alhora no tanca els ulls davant del que és incoherent amb l'Evangeli i ho denuncia amb energia.

105. Església d'Europa, acull cada dia amb frescor renovat el do de la caritat que Déu t'ofereix i de la qual et fa capaç. Aprèn el contingut i la dimensió de l'amor. Que siguis l'Església de les benaurances, sempre de conformitat amb Crist (cf. Mt 5,1-12).

Que, lliure d'obstacles i dependències, siguis pobra i amiga dels més pobres, acollidora de cada persona i atenta a tota forma, antiga o nova, de pobresa.

Purificada constantment per la bondat del Pare, reconeix en l'actitud de Jesús, que ha defensat sempre la veritat i s'ha mostrat alhora misericordiós amb els pecadors, la norma suprema de la teva activitat.

En Jesús, que amb el seu naixement va anunciar la pau (cf. Lc 2,14); en Ell, que amb la seva mort ha abatut tota enemistat (cf. Ef 2,14) i ens ha donat la

pau veritable (cf. Jn 14,27), fes-te artífex de pau i convida els teus fills perquè es deixin purificar el cor de qualsevol hostilitat, egoisme i partidisme, i afavoreix tothora el diàleg i el respecte recíproc.

En Jesús, justícia de Déu, no et cansis mai de denunciar tota forma d'injustícia. Vivint en el món amb els valors del Regne que ha de venir, seràs l'Església de la caritat, faràs la teva contribució indispensable per bastir a Europa una civilització cada vegada més digna de l'home.

Capítol VI

L'EVANGELI DE L'ESPERANÇA PER A UNA NOVA EUROPA

«Llavors vaig veure baixar del cel, venint de Déu, la ciutat santa, la nova Jerusalem» (Ap 21,2)

El Ressuscitat està sempre amb nosaltres

106. L'Evangeli de l'esperança que ressona en l'Apocalipsi obre el cor a la contemplació de la novetat que Déu ha obrat: «Després vaig veure un cel nou i una terra nova. El cel i la terra d'abans havien desaparegut, i de mar ja no n'hi havia» (Ap 21,1). Déu mateix la proclama amb una paraula que explica la visió descrita: «Jo faig que tot sigui nou» (Ap 21,5).

La novetat de Déu –plenament comprensible sobre el fons de les coses velles, plenes de llàgrimes, de dol, de crits, de preocupació i de mort (cf. Ap 21,4)– consisteix a sostreure la humanitat de la condició de pecat en què es troba i de les seves conseqüències; és el cel nou i la terra nova, la nova Jerusalem, en contraposició a un cel i a una terra velles, a un ordre de coses antic i a una Jerusalem decrepita, turmentada per les seves rivalitats.

Codi de Dret Canònic, ca. 294 i 518; Codi dels Cànons de les Esglésies Orientals, ca. 280 § 1.

¹⁶⁷ Cf. II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, Missatge final, 5: *L'Osservatore Romano*, 29 d'octubre de 1999, p. 11.

Per a la construcció de la ciutat de l'home no és indiferent la imatge de la nova Jerusalem que baixa «del cel, del costat de Déu, com una núvia que s'engalana per al seu espòs» (Ap 21,2), i que es refereix directament al misteri de l'Església. És una imatge que parla d'una realitat escatològica: va més enllà de tot el que l'home pot fer; és un do de Déu que s'acomplirà als últims temps. Però no és una utopia: és una realitat ja present. Ho indica el verb en present que fa servir Déu –«jo faig que tot sigui nou» (Ap 21,5)– i que després precisa: «ja s'ha complert!» (Ap 21,6). En efecte, Déu ja està actuant per renovar el món; la Pasqua de Jesús és ja la novetat de Déu. Ella fa néixer l'Església, anima la seva existència i renova i transforma la història.

107. Aquesta novetat comença a prendre forma abans que res en la comunitat cristiana, que ja ara «és el tabernacle on Déu habitarà amb els homes» (Ap 21,3), en el si del qual Déu ja actua, renovant la vida dels qui se sotmeten a l'alè de l'Esperit. Per al món l'Església és signe i instrument del Regne que es fa present abans que res en els cors. Un reflex d'aquesta mateixa novetat es manifesta també en tota forma de convivència humana animada per l'Evangelí. Es tracta d'una novetat que interpel·la la societat a cada moment de la història i arreu de la terra, i particularment la societat europea, que des de fa tants segles escolta l'Evangelí del Regne que Jesús va inaugurar.

I. LA VOCACIÓ ESPIRITUAL D'EUROPA

Europa, promotora dels valors universals

108. La història del continent europeu es caracteritza per l'influx vivificant de l'Evangelí. «Si adreçem la mirada als segles passats, no podem sinó donar gràcies al Senyor perquè el cristianisme

ha estat al nostre continent un factor essencial d'unitat entre els pobles i les cultures, i de promoció integral de l'home i dels seus drets».¹⁶⁸

No es pot dubtar que la fe cristiana és part, de manera radical i determinant, dels fonaments de la cultura europea. En efecte, el cristianisme ha donat forma a Europa, hi ha encunyat alguns valors fonamentals. La mateixa modernitat europea, que ha donat al món l'ideal democràtic i els drets humans, pren els valors de la seva herència cristiana. Més que com a lloc geogràfic, pot ser considerada «un concepte predominantment cultural i històric, que caracteritza una realitat nascuda com a continent gràcies també a la força aglutinant del cristianisme, que ha sabut integrar pobles i cultures diferents, i que està vinculat íntimament amb tota la cultura europea».¹⁶⁹

En canvi, l'Europa d'avui, en el moment en què reforça i amplia la seva pròpia unió econòmica i política, sembla que sofreix una profunda crisi de valors. Encara que disposa de molts més mitjans, fa l'efecte que li manca impuls per construir un projecte comú i donar novament raons d'esperança als seus ciutadans.

El nou rostre d'Europa

109. En el procés de transformació que està vivint, Europa està cridada sobretot a retrobar la seva veritable identitat. En efecte, encara que s'hagi format com una realitat molt diversificada, ha de construir un model nou d'unitat en la diversitat, comunitat reconciliada de nacions, oberta als altres continents i

¹⁶⁸ Homilia durant la missa de cloenda de la II Assemblea Especial del Sínode dels Bisbes (23 d'octubre de 1999), 5: AAS 92 (2000), 179.

¹⁶⁹ *Propositio* 39.

implicada en el procés actual de globalització.

Per donar nou impuls a la pròpia història, ha de «reconèixer i recobrar amb fidelitat creativa els valors fonamentals que el cristianisme li ha ajudat de manera determinant a adquirir i que es poden sintetitzar en l'afirmació de la dignitat transcendent de la persona humana, del valor de la raó, de la llibertat, de la democràcia, de l'estat de dret i de la distinció entre política i religió».¹⁷⁰

110. La Unió Europea es continua ampliant. Hi estan cridats a participar, a curt o a llarg termini, tots els pobles que comparteixen la seva mateixa herència fonamental. Cal esperar que aquesta expansió es faci de manera respectuosa amb tothom, valorant-ne les peculiaritats històriques i culturals, les identitats nacionals i la riquesa de les aportacions que vinguin dels nous membres, posant en pràctica de manera més consistent els principis de subsidiarietat i solidaritat.¹⁷¹ En el procés d'integració del continent, és molt important tenir en compte que la unió no tindrà solidesa si és reduïda només a la dimensió geogràfica i econòmica, sinó que ha de consistir, en primer lloc, en una concòrdia sobre els valors, que s'expressi en el dret i en la vida.

Promoure la solidaritat i la pau al món

111. Dir "Europa" ha de voler dir "obertura". Ho exigeix la seva pròpia història, malgrat que no està exempta d'experiències i signes oposats: «En realitat, Europa no és un territori tancat o aïllat; s'ha construït anant a trobar, del·là dels mars, altres pobles, altres cultures i

altres civilitzacions».¹⁷² Per això ha de ser un continent obert i acollidor, que continuï duent a terme, en l'actual context de globalització, no tan sols formes de cooperació econòmica, sinó també social i cultural.

Hi ha una exigència a la qual el continent ha de respondre positivament perquè el seu rostre sigui veritablement nou: «Europa no es pot tancar en si mateixa. No pot ni s'ha de desentendre de la resta del món; per contra, ha de ser plenament conscient que altres països i altres continents n'esperen iniciatives audaces, per tal d'oferir als pobles més pobres els mitjans per al seu desenvolupament i la seva organització social, i per tal de construir un món més just i més fratern».¹⁷³ Per realitzar tot això de manera adequada cal «una reorientació de la cooperació internacional, amb vista a una nova cultura de la solidaritat. Entesa com a llavor de pau, la cooperació no es pot reduir a l'ajuda i a l'assistència, menys encara buscant-hi els avantatges del rendiment dels recursos que es posen a disposició. Ben al contrari, la cooperació ha d'expressar un compromís concret i tangible de solidaritat, de manera que converteixi els pobres en protagonistes del seu desenvolupament i permeti que el nombre més gran possible de persones pugui desplegar, dintre de les circumstàncies econòmiques i polítiques concretes en què visquin, la creativitat pròpia de l'ésser humà, de la qual depèn també la riquesa de les nacions».¹⁷⁴

112. A més, Europa s'ha de convertir en part activa en la promoció i la realització

¹⁷² Carta als participants en l'Assemblea Plenària del Consell de les Conferències Episcopals d'Europa (16 d'octubre de 2000), 7: *L'Osservatore Romano*, 27 d'octubre de 2000, p. 2.

¹⁷³ *Ibid.*

¹⁷⁴ Missatge per a la Jornada Mundial de la Pau de l'any 2000 (8 de desembre de 1999), 17: AAS 92 (2000), 367-368.

¹⁷⁰ *Ibid.*

¹⁷¹ Cf. *ibid.*; *Propositio* 28.

d'una globalització "en la" solidaritat. A aquesta s'ha d'afegir, com a condició, una espècie de globalització "de la" solidaritat i dels seus corresponents valors d'equitat, justícia i llibertat, amb la convicció ferma que el mercat ha de ser «controlat oportunament per les forces socials i per l'Estat, de manera que es garanteixi la satisfacció de les exigències fonamentals de tota la societat».¹⁷⁵

L'Europa que ens ha llegat la història ha experimentat, sobretot al darrer segle, la imposició d'ideologies totalitàries i de nacionalismes exasperats que, ofuscant l'esperança dels homes i els pobles del continent, han alimentat conflictes dintre dels estats i entre els propis estats, fins a arribar a la tragèdia immensa de les dues guerres mundials.¹⁷⁶ Les bel·ligeràncies ètniques més recents, que han tacat de sang novament el continent europeu, han mostrat també a tots que la pau és fràgil, que cal un compromís actiu per part de tots i que només es pot garantir si s'obren noves perspectives de contactes, de perdó i de reconciliació entre les persones els pobles i les nacions.

Davant aquest estat de coses, Europa, amb tots els seus habitants, s'ha de comprometre incansablement a construir la pau dintre de les seves fronteres i al món sencer. En aquest sentit, és bo recordar, «d'una banda, que les diferències nacionals s'han de mantenir i conrear com a fonament de la solidaritat europea i, d'altra banda, que la pròpia identitat nacional no es realitza si no és en obertura amb els altres pobles i per la solidaritat amb ells».¹⁷⁷

¹⁷⁵ Carta enc. *Centessimus annus* (1 de maig de 1991), 35: AAS 83 (1991), 837.

¹⁷⁶ Cf. *Propositio* 39.

¹⁷⁷ II Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, *Instrumentum laboris*, n. 85: *L'Osservatore Romano*, 6 d'agost de 1999 - Supl., pàg. 17; cf. *Propositio* 39.

II. LA CONSTRUCCIÓ EUROPEA

El paper de les institucions europees

113. En el procés de dissenyar el nou rostre del continent, en molts aspectes resulta determinant el paper de les institucions internacionals vinculades al territori europeu –que és on operen principalment–, que han contribuït a marcar el curs de la història sense embarcar-se en operacions militars. En aquest sentit vull esmentar en primer lloc l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa, que s'ocupa de vetllar per la pau i l'estabilitat, fins i tot per mitjà de la protecció i la promoció dels drets humans i de les llibertats fonamentals, com també de la cooperació econòmica i ambiental.

També hi ha el Consell d'Europa, del qual formen part els estats que van subscriure la Convenció Europea per a la salvaguarda dels drets humans fonamentals de 1950 i la Carta Social de 1961. Juntament amb aquest es troba el Tribunal Europeu dels Drets Humans. Ambdues institucions es proposen, per mitjà de la cooperació política, social, jurídica i cultural, com també de la promoció dels drets humans i la democràcia, la realització de l'Europa de la llibertat i de la solidaritat. Finalment, la Unió Europea, amb el seu Parlament, el Consell de Ministres i la Comissió, proposa un model d'integració que es va perfeccionant amb vista a l'adopció, al seu moment, d'una constitució fonamental comuna. Aquest organisme té l'objectiu d'acomplir una unitat política, econòmica i monetària més gran entre els estats membres, tant els actuals com els qui hi entraran a formar part. En la seva diversitat i des de la identitat específica de cadascuna d'elles, les institucions europees esmentades promouen la unitat del continent i, més

profundament encara, estan al servei de l'home.¹⁷⁸

114. Juntament amb els pares sinodals, demano a les institucions europees i a cadascun dels estats d'Europa¹⁷⁹ que reconeixin que un bon ordenament de la societat s'ha de basar en autèntics valors ètics i civils, compartits tant com sigui possible pels ciutadans, fent notar que aquests valors són patrimoni, en primer lloc, dels diversos cossos socials. És important que les institucions i cada un dels estats reconeixin que, entre aquests cossos socials, hi ha també les esglésies, les comunitats eclesials i altres organitzacions religioses. I més encara, en la mesura que ja existien abans de la fundació de les nacions europees, aquestes no poden ser reduïdes a meres entitats privades, sinó que actuen amb un pes institucional específic que mereix ser tingut seriosament en consideració. En el desenvolupament de les seves tasques, les institucions estatals i europees han d'actuar conscients que els seus ordenaments jurídics seran plenament respectuosos de la democràcia en la mesura que prevegin formes de «sana cooperació»¹⁸⁰ amb les esglésies i les organitzacions religioses.

D'acord amb el que acabo de destacar, em vull adreçar novament als redactors del tractat constitucional europeu per demanar-los que hi figuri una referència al patrimoni religiós i, especialment, al patrimoni religiós cristià d'Europa. Respectant plenament el caràcter laic de les institucions, espero que es reconeixin sobretot tres elements complementaris: el dret de les esglésies i de les comunitats religioses a organitzar-se lliurement, de

¹⁷⁸ Cf. Discurs a l'Oficina de la Presidència del Parlament Europeu (5 d'abril de 1979): *Insegnamenti*, II/1 (1979), 796-799.

¹⁷⁹ Cf. *Propositio* 37.

¹⁸⁰ Conc. ecum. Vat. II, Const. past. *Gaudium et spes*, sobre l'Església en el món actual, 76.

conformitat amb els propis estatuts i conviccions; el respecte de la identitat específica de les confessions religioses i la previsió d'un diàleg reglamentat entre la Unió Europea i aquestes confessions, i el respecte de l'estatut jurídic que ja tenen les esglésies i les institucions religioses en virtut de les legislacions dels estats membres de la Unió.¹⁸¹

115. Les institucions europees tenen com a objectiu declarat la tutela dels drets de la persona humana. Amb aquesta tasca contribueixen a construir l'Europa dels valors i del dret. Els pares sinodals han interpellat els responsables europeus dient-los: «Alceu la veu quan es violin els drets humans dels individus, de les minories i dels pobles, començant pel dret a la llibertat religiosa; feu la màxima atenció a tot el que fa referència a la vida humana des de la seva concepció fins a la mort natural, i a la família fonamentada en el matrimoni: aquestes són les bases sobre les quals es dona suport a la casa comuna europea; [...] afronteu, segons la justícia i l'equitat i amb sentit de gran solidaritat, el fenomen creixent de les migracions, convertint-les en un nou recurs per al futur europeu; esforceu-vos perquè als joves se'ls garanteixi un futur veritablement humà amb el treball, la cultura, l'educació en els valors morals i espirituals».¹⁸²

L'Església per a la nova Europa

116. Europa necessita una dimensió religiosa. Per a ser "nova", igual com es diu de la "ciutat nova" de l'Apocalipsi (cf. 21,2), s'ha de deixar tocar per la mà de Déu. En efecte, l'esperança de construir un món més just i més digne de

¹⁸¹ Cf. Discurs al Cos diplomàtic davant la Santa Seu (13 de gener de 2003), 5: *L'Osservatore Romano*, 17 de gener de 2003, p. 3.

¹⁸² II Assemblea especial per a Europa del Sinode dels Bisbes, Missatge final, 6: *L'Osservatore Romano*, 29 d'octubre de 1999, p. 11.

l'home no pot prescindir de la convicció que de res no valdrien els esforços humans si no anessin acompanyats de l'ajuda divina, perquè «si el Senyor no construeix la casa, és inútil l'afany dels constructors» (Sl 127,1). Perquè Europa es pugui edificar sobre bases sòlides, s'ha d'apuntalar sobre els valors autèntics, que tenen el fonament en la llei moral universal, inscrita al cor de tot home. «Els cristians no tan sols es poden unir a tots els homes de bona voluntat per treballar en la construcció d'aquest gran projecte, sinó que, a més, estan convidats a ser-ne l'ànima, mostrant el veritable sentit de l'organització de la ciutat terrenal».¹⁸³

L'Església catòlica, una i universal, encara que es presenti en la multiplicitat de les esglésies particulars, pot oferir una contribució única a l'edificació d'una Europa oberta al món. En efecte, a l'Església catòlica es dona un model d'unitat essencial en la diversitat de les expressions culturals, la consciència de pertànyer a una comunitat universal que arrela en les comunitats locals, però no s'acaba en elles; el sentit d'allò que uneix, més enllà del que separa.¹⁸⁴

117. En les relacions amb els poders públics, l'Església no demana tornar a formes d'estat confessional. Alhora, deplora tota mena de laïcisme ideològic o separació hostil entre les institucions civils i les confessions religioses.

Per la seva banda, en la lògica d'una sana col·laboració entre comunitat eclesial i societat política, l'Església catòlica està convençuda de poder fer una contribució singular al projecte d'unificació i oferir a

¹⁸³ Carta als participants en l'Assemblea Plenària del Consell de les Conferències Episcopals d'Europa (16 d'octubre de 2000), 4: *L'Osservatore Romano*, 27 d'octubre de 2000, p. 2.

¹⁸⁴ Cf. I Assemblea especial per a Europa del Sínode dels Bisbes, Declaració final (13 de desembre de 1991), 10: *Ench. Vat.* 13, n. 669.

les institucions europees, en continuïtat amb la seva tradició i en coherència amb les indicacions de la seva doctrina social, l'aportació de comunitats creients que tracten de dur a terme el compromís d'humanitzar la societat a partir de l'Evangeli, viscut sota el signe de l'esperança. Des d'aquesta òptica, és necessària la presència de cristians, ben formats i competents, en les diverses instàncies i institucions europees, per tal de contribuir, bo i respectant els procediments democràtics correctes i mitjançant la confrontació de les propostes, a traçar una convivència europea cada vegada més respectuosa de cada home i de cada dona i, per tant, a la mida del bé comú.

118. L'Europa que es va construir com a "unió" impulsa també els cristians cap a la unitat, perquè siguin veritables testimonis d'esperança. En aquest context, cal continuar desenvolupant l'intercanvi de dons que a l'última dècada ha tingut significatives manifestacions. Aquest intercanvi, realitzat entre comunitats amb històries i tradicions diferents, duu a estrènyer vincles més duradors entre les esglésies en els diversos països i al seu enriquiment mutu mitjançant trobades, confrontacions i ajudes recíproques. En particular, s'ha de valorar la contribució que ha aportat la tradició cultural i espiritual de les esglésies catòliques orientals.¹⁸⁵

Un paper important per al creixement d'aquesta unitat el poden desenvolupar els organismes continentals de comunió eclesial, que esperen experimentar un desenvolupament més gran.¹⁸⁶ Entre aquests cal donar un lloc significatiu al Consell de les Conferències Episcopals Europees, el qual ha de proveir, en l'àmbit del continent, «a la promoció

¹⁸⁵ Cf. *Propositio* 22.

¹⁸⁶ Cf. *ibíd.*

d'una comunió cada vegada més intensa entre les diòcesis i les conferències episcopals nacionals, a l'increment de la col·laboració ecumènica entre els cristians, a la superació dels obstacles que constitueixen una amenaça per al futur de la pau i del progrés dels pobles, i a la consolidació de la col·legialitat afectiva i efectiva i de la *communio* jeràrquica». ¹⁸⁷ S'ha de reconèixer també el servei de la Comissió dels Episcopats de la Comunitat Europea que, seguint el procés de consolidació i ampliació de la Unió Europea, afavoreix informació mútua i coordina les iniciatives pastorals de les esglésies europees implicades.

119. La consolidació de la unió en el si del continent europeu estimula els cristians a cooperar en el procés d'integració i de reconciliació mitjançant un diàleg teològic, espiritual, ètic i social. ¹⁸⁸ En efecte, a l'Europa «que està en camí cap a la unitat política, podem admetre que precisament l'Església de Crist sigui un factor de desunió i de discòrdia? No seria aquest un dels escàndols més grans del nostre temps?». ¹⁸⁹

Des de l'Evangelí un nou impuls per a Europa

120. Europa necessita fer un salt qualitatiu en la presa de consciència de la seva herència espiritual. Aquest impuls només el pot donar des d'una nova escolta de l'Evangelí de Crist. Correspon a tots els cristians comprometre's a satisfer aquesta fam i set de vida.

¹⁸⁷ Discurs als presidents de les Conferències Episcopals europees (16 d'abril de 1993), 5: AAS 86 (1994), 229.

¹⁸⁸ Cf. *Propositio* 39d.

¹⁸⁹ Homilia durant la celebració ecumènica en ocasió del Sínode per a Europa (7 de desembre de 1991), 6: *L'Osservatore Romano*, 13 de desembre de 1991, p. 18.

Per això, «l'Església sent el deure renovar amb vigor el missatge d'esperança que Déu li ha confiat» i reitera a Europa: «El Senyor, el teu Déu, el tens a dins. Ell és poderós i et salva» (So 3,17). La seva invitació a l'esperança no es basa en una ideologia utòpica [...]. Per contra, és el missatge etern de salvació proclamat per Crist [...] (cf. Mc 1,15). Amb l'autoritat que li ve del seu Senyor, l'Església repeteix a l'Europa d'avui: Europa del tercer mil·lenni, que “les teves mans no defalleixin” (So 3,16), no cedeixis al desànim, no et resignis a maneres de pensar i viure que no tenen futur, perquè no es basen en la sòlida certesa de la Paraula de Déu». ¹⁹⁰

Renovant aquesta invitació a l'esperança, també avui et repeteixo a tu, Europa, que estàs començant el tercer mil·lenni, «torna a trobar-te. Sigues tu mateixa. Descobreix els teus orígens. Aviva les teves arrels». ¹⁹¹ Al llarg dels segles has rebut el tresor de la fe cristiana. Aquesta fonamenta la teva vida social sobre els principis de l'Evangelí i la seva empremta es percep en l'art, la literatura, el pensament i la cultura de les teves nacions. Però aquesta herència no pertany solament al passat; és un projecte per a l'esdevenidor que s'ha de transmetre a les generacions futures, ja que és l'encuny de la vida de les persones i els pobles que han forjat junts el continent europeu.

121. No tinguis por! L'Evangelí no està contra teu, sinó a favor teu. Ho confirma el fet que la inspiració cristiana pot transformar la integració política, cultural i econòmica en una convivència en la qual tots els europeus se sentin com

¹⁹⁰ Homilia durant l'obertura de la II Assemblea Especial per a Europa del Sínode dels Bisbes (1 d'octubre de 1999), 3: AAS 92 (2000), 174-175.

¹⁹¹ Discurs a les autoritats europees i als presidents de les Conferències Episcopals d'Europa (Santiago de Compostel·la, 9 de novembre de 1982), 4: AAS 75 (1983), 330.

a casa i formen una família de nacions, en la qual altres regions del món poden inspirar-se amb profit.

Tingues confiança! En l'Evangeli, que és Jesús, trobaràs l'esperança ferma i duradora a què aspirem. És una esperança fundada en la victòria de Crist sobre el pecat i sobre la mort. Ell ha volgut que aquesta victòria sigui per a la teva salvació i el teu goig.

Tingues confiança! L'Evangeli de l'esperança no defrauda! En les vicissituds de la teva història d'ahir i d'avui, és llum que t'il·lumina i t'orienta en el camí; és força que et sosté en les proves; és profecia d'un món nou; és indicació d'un nou començament; és invitació a tots, creients o no, a traçar camins sempre nous que desemboquin en l'«Europa de l'esperit», per a convertir-la en una veritable «casa comuna» on es visqui amb alegria.

CONCLUSIÓ

Consagració a Maria

«Llavors aparegué al cel un gran senyal prodigiós: una dona que tenia el sol per vestit» (Ap 12,1)

La dona, el drac i el nen

122. El procés històric de l'Església va acompanyat per «signes» que estan a la vista de tots, però que necessiten una interpretació. Entre ells, l'Apocalipsi esmenta «un gran senyal» que apareix al cel, que parla de la lluita entre la dona i el drac.

La dona vestida amb el sol que està per donar a llum entre els dolors del part (cf. Ap 12,1-2) es pot considerar l'Israel dels profetes que engendra el Messies «que ha de governar totes les nacions amb una vara de ferro» (Ap 12,5; cf. So 2, 9). Però

és també l'Església, poble de la nova Aliança, abandonada a la persecució i, tanmateix, protegida per Déu. El drac és «la serp antiga, l'anomenat diable i Satanàs, el qui enganya el món sencer» (Ap 12,9). La lluita és desigual: sembla que hi té avantatge el drac, per la seva arrogància davant la dona inermes i adolorida. En realitat, qui en resulta vencedor és el fill que la dona dona a llum. En aquesta lluita hi ha una certesa: el gran drac ja ha estat derrotat, «va ser llançat a la terra, i també els seus àngels hi foren llançats amb ell» (Ap 12,9). L'han vençut Crist, Déu fet home, amb la seva mort i resurrecció, i els màrtirs «per la sang de l'Anyell i pel testimoniatge del seu martiri, ja que no van estimar tant la vida que els fes por la mort» (Ap 12,11). I, encara que el drac continuï la seva lluita, no cal témer perquè ja ha estat derrotat.

123. Aquesta és la certesa que anima l'Església en el seu camí, mentre en la dona i en el drac reconeix la seva història de sempre. La dona que dona a llum al fill mascle ens recorda també la Mare de Déu, sobretot en el moment que, traspasada pel dolor als peus de la Creu, engendra novament el Fill com a vencedor del príncep d'aquest món. És confiada a Joan i aquest, al seu torn, és confiat a Ella (cf. Jn 19,26-27), convertint-se així en Mare de l'Església. Gràcies al vincle especial que uneix Maria amb l'Església i l'Església amb Maria, s'esclareix millor el misteri de la dona: «Perquè Maria, present a l'Església com a mare del Redemptor, participa maternalment en aquella “dura batalla contra el poder de les tenebres” que es desenvolupa al llarg de tota la història humana. I per aquesta identificació seva eclesial amb la “dona que tenia el sol per vestit” (Ap 12,1), es pot afirmar que “l'Església, en la beatíssima Verge, ja va

assolir la perfecció i per això es presenta sense taca ni arruga”».¹⁹²

124. Per tant, tota l'Església adreça el seu esguard a Maria. Gràcies a la gran multitud de santuaris marians disseminats per tots els països d'Europa, la devoció a Maria és ben viva i estesa entre els pobles europeus.

Església d'Europa, contínua, doncs, contemplant Maria i reconeix que ella està «maternalment present i és particip dels molts i complexos problemes que acompanyen avui la vida dels individus, de les famílies i de les nacions», i que és auxiliadora del «poble cristià en la lluita incessant entre el bé i el mal, perquè “no defalleixi” o, si cal, “s'aixequi”».¹⁹³

Oració a Maria, mare de l'esperança

125. En aquesta contemplació, animada per un autèntic amor, Maria se'ns presenta com a figura de l'Església que, encoratjada per l'esperança, reconeix l'acció salvadora i misericordiosa de Déu, a la llum del qual comprèn el propi camí i tota la història. Ella ens ajuda a interpretar també avui les nostres vicissituds amb el guiatge del seu Fill Jesús. Criatura nova plasmada per l'Esperit Sant, Maria fa créixer en nosaltres la virtut de l'esperança.

A ella, Mare de l'esperança i del consol, adrecem confiadament la nostra oració: posem a les seves mans el futur de l'Església a Europa i de totes les dones i els homes d'aquest continent:

Maria, Mare de l'esperança,
¡camina amb nosaltres!

Ensenya'ns a proclamar el Déu viu;
ajuda'ns a donar testimoniatge de Jesús,
l'únic Salvador;

fes-nos servicials amb el proïsme,
acollidors dels pobres, artífexs de justícia,
constructors apassionats
d'un món més just;
intercedeix per nosaltres que actuem
en la història
convençuts que el disegni
del Pare es complirà.

Aurora d'un món nou,
mostra't Mare de l'esperança
i vetlla per nosaltres!
Vetlla per l'Església a Europa:
que sàpiga traspasar l'Evangelí;
que sigui autèntic lloc de comunió;
que visqui la seva missió
d'anunciar, celebrar i servir
l'Evangelí de l'esperança
per a la pau i l'alegria de tots.

Reina de la Pau,
protegeix la humanitat del tercer mil·lenni!
Vetlla per tots els cristians:
que es mantinguin confiats en la unitat,
com a ferment
per a la concòrdia del continent.
Vetlla pels joves,
esperança del demà:
que responguin generosament
a la crida de Jesús;
Vetlla pels responsables de les nacions:
que no deixin de construir una casa comuna,
en la qual es respectin la dignitat
i els drets de tots.

Maria, dóna'ns a Jesús!
Fes que el seguim i l'estimem!
Ell és l'esperança de l'Església,
d'Europa i de la humanitat.
Ell viu amb nosaltres,
entre nosaltres, en la seva Església.
Amb tu diem
«Vine, Senyor Jesús» (Ap 22,20):
Que l'esperança de la glòria
infosa per Ell en els nostres cors
doni fruits de justícia i de pau.

Roma, Sant Pere, 28 de juny de 2003,
Vigília de la Solemnitat de Sant Pere i
Sant Pau, vint-i-cinquè de Pontificat.

JOAN PAU II

¹⁹² Carta enc. *Redemptoris Mater* (25 de març de 1987), 47: AAS 79 (1987), 426.

¹⁹³ *Ibid.*, 52: l.c., 432; cf. *Propositio* 40.